



Natur, hälsa och trädgård  
Examensarbete, 2008:02 (15 ECTS)

# Trädgårdsmästarens roll i en rehabiliteringsträdgård



av

Lina von Friesen

Fakulteten för landskapsplanering, trädgårds- och jordbruksvetenskap  
Sveriges Lantbruksuniversitet, SLU Alnarp



# Sammanfattning

Syftet med uppsatsen är att ta reda på hur olika faktorer påverkar trädgårdsmästarens yrkesroll i en rehabiliteringsträdgård. Studien baseras på två kvalitativa intervjuer med och skuggningar av trädgårdsmästarna i Alnarps rehabiliteringsträdgård samt Gröna Rehab i Göteborg. Resultatet visar att huvudfaktorerna som har betydelse för trädgårdsmästarens yrkesroll är trädgårdsmästarens bakgrund, trädgården/platsen, deltagarna, teamet och utvecklingsmöjligheterna. Yrkesrollen visar sig bestå av flera olika roller; teamarbetaren, aktivitets- projektledaren, inspiratören, pedagogen, informatören, terapeuten och medmänniskan. Dessa, tillsammans med faktorerna som har betydelse för rollen, påverkar varandra sinsemellan och att vara medveten om dem är av stor betydelse. Genom medvetenhet kan trädgårdsmästaren använda sig av dem på bästa sätt. I det rehabiliterande arbetet med trädgården som verktyg handlar det om att utvecklas genom kunskapsökande för att själv sammanställa det till en egen enhet och lära. Målet med arbetet är deltagarnas utveckling. Sammantaget visar sig yrkesrollen vara mycket komplex. Trädgårdsmästarens yrkesroll och de faktorer som påverkar honom/henne kan sammanfattas med ett ord: balans.

Nyckelord (trädgårdsterapi, rehabiliteringsträdgård, trädgårdsmästare, yrkesroll, praktisk kunskap)

## Abstract

The aim of this essay is to find out how different factors influence the occupational role in a rehabilitation garden. The study is based on two qualitative interviews with and shadowing of the gardeners in the rehabilitation gardens of Alnarp and Gröna Rehab in Gothenburg. The result shows that the main factors that influence the occupational role is the gardener's background, the garden/place, the participants, the team and the possibilities for development. The occupational role appears to consist of several different roles; the team-worker, the activity and project manager, the source of inspiration, the educationalist, the informer, the therapist and the fellow human being. These, combined with the factors that are important for the role, influence each other respectively and to be aware of them is of great importance. Through awareness the gardener can use them in the best possible way. In rehabilitation work with the garden as a tool, it is about developing through the seeking of knowledge by putting together an own unity and science. The goal with the work is the development of the participants. The entire occupational role appears to be very complex. The gardeners' occupational role and the factors that influence him/her can be summarized with the one word: balance.

Keywords (horticultural therapy, rehabilitation garden, gardener, occupational role, practical knowledge)

# Innehållsförteckning

Förord .....	5
Inledning.....	6
Problembeskrivning .....	6
Förförståelse och utgångspunkter .....	6
Syfte och frågeställningar .....	7
Viktiga begrepp.....	7
Bakgrund .....	8
Den instorativa skolan .....	8
Alnarps rehabiliteringsträdgård och Gröna Rehab .....	9
Teoretisk utgångspunkt .....	11
Metod .....	13
Resultat .....	15
Trädgårdsmästarens bakgrund .....	15
Trädgården/platsen.....	16
Deltagarna .....	17
Teamet.....	18
Utvecklingsmöjligheterna .....	19
Sammanfattning .....	20
Diskussion.....	21
Det mångsidiga teamarbetet.....	21
Med deltagarnas utveckling som mål.....	22
Den närvarande och handlingsinriktade medmänniskan .....	24
Sammanfattning .....	25
Avslutning.....	26
Källförteckning .....	28
Bilagor .....	29
Frågeguide (första versionen).....	29
Frågeguide (Frederik) .....	31
Frågeguide (Lena) .....	33

# Förord

Jag vill tacka de personer som hjälpt mig i arbetet med detta examensarbete. Först och främst vill jag tacka mina informanter trädgårdsmästarna Lena Benjegård, Gröna rehab i Göteborg och Frederik Tauchnitz, Alnarps rehabiliteringsträdgård för att de så frikostigt ställt upp med yrkeskunskande, person och tid i detta arbete. Jag vill även tacka teamen för att jag fick möjligheten att delta i verksamheten och ta del av deras kunskande. Min handledare Petra Bengtsson, doktorand i Landskapsutveckling på SLU i Alnarp, vill jag tacka för det tydliga, pedagogiska och medmänskliga stöd hon visat under hela arbetsprocessen. Jag vill också tacka Fredrika Mårtensson, kursansvarig, för att ha hittat Petra som den ypperliga handledaren och för stöd i allt kringliggande arbete. Dessutom vill jag tacka Eva Gustavsson som tog sig tid att examinera arbetet. Sist, men inte minst, vill jag tacka Ola för hjälp med layout och stöttning genom hela resans gång.

Alla foton är tagna av Lina von Friesen i Alnarps Rehabiliteringsträdgård samt i Gröna Rehab, Göteborg under april 2008.

Lina von Friesen, Lomma, 2008



# Inledning

Den här uppsatsen är ett examensarbete på 15 hp inom magisterprogrammet "Natur, hälsa och trädgård" på Sveriges Lantbruksuniversitet i Alnarp. Uppsatsen behandlar trädgårdsmästarens roll i en rehabiliteringsträdgård. I inledningen kommer nu grunden till uppsatsens tillkomst, liksom bakgrund och beskrivning av rehabiliteringsträdgårdarna, att tas upp och behandlas.



## Problembeskrivning

Redan när jag började på magisterprogrammet "Natur, hälsa och trädgård" visste jag vad mitt examensarbete skulle handla om. Jag ville undersöka hur trädgårdsmästarens roll ser ut i en rehabiliteringsträdgård. Detta som ett led i förberedelsen för en kommande yrkesroll. Tanken var att genom min kompetens som trädgårdsmästare, pedagog och de nyförvärvade kunskaperna i landskapsarkitekturens miljöpsykologi knyta samman kunskaperna i en magisteruppsats med sikte på framtida arbete.

Efter att ha läst in mig på området blev det tydligt att litteraturen och forskningen var bristfällig. Studier av trädgårdsmästarens roll i en rehabiliteringsträdgård har, mig veterligen, inte gjorts tidigare. Jag hoppas att mitt arbete därmed kan fylla en del av detta tomrum.

## Förförståelse och utgångspunkter

Min yrkesverksamma väg har inte varit spikrakt utstakad. Man skulle kunna välja att se det som slöseri med tid och pengar, vilket en del personer kommenterat. Jag ser det inte så. För mig är det en tillgång. Varje del är en bit av en helhet.

Jag är utbildad till praktisk-estetisk grundskollärare på Lärarhögskolan i Stockholm. Med mig därifrån och från mina olika tjänster som pedagog har jag kunskap och erfarenhet av att arbeta med människor. Det är komplext och utvecklande. Varje människa är unik, det gör att ingen standardmall går att följa. Det innebär också att man ständigt måste utveckla sig och lära sig nya saker.

Därefter utbildade jag mig till trädgårdsmästare och trädgårdsdesigner på Hantverksskolan i Mariestad. Jag arbetade därefter några säsonger som trädgårdsmästare och kände hur jag själv fick växtkraft av att arbeta med den gröna miljön. Mer och mer förstod jag att jag hade behov av att delge detta till andra. En av mina praktiker på trädgårdsmästarutbildningen gjorde jag i Alnarps rehabiliteringsträdgård. Där såddes ett frö till att kunna kombinera mina intressen.

I rehabiliteringsträdgården får människor i behov av förändring, genom trädgård, hjälp till växtkraft. Jag ville lära mig mer om naturens påverkan på människan. Därför sökte jag mig till magisterprogrammet "Natur hälsa och trädgård" på Sveriges Lantbruksuniversitet i Alnarp. Utbildningen knyter ihop mina båda tidigare utbildningar i det att den handlar om hur människan påverkas av den gröna miljön. Utbildningen har gett mig teorier om varför naturkontakt och utevistelse främjar människans hälsa och välbefinnande och praktiskt inriktad kunskap om hur man utvecklar en fysisk miljö anpassad till människors behov och önskningar.

## Syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen är att ta reda på hur olika faktorer påverkar trädgårdsmästarens yrkesroll i en rehabiliteringsträdgård.

Utifrån ovanstående syfte har några frågeställningar formulerats för vägledning under arbetets gång:

- 1, Vilken betydelse har människorna, kollegor och deltagare, som använder trädgården trädgårdsmästarens arbete?
- 2, Vad tillför trädgårdsmästarnas tidigare kompetens arbetet? Kan det vara en tillgång att ha erfarenhet av något speciellt?
- 3, Kan traditionella trädgårdsmästarsysslor få ny mening i rehabiliteringsträdgården? Finns det uppgifter utöver de givna som trädgårdsmästaren får?

## Viktiga begrepp

Definitionerna av begreppen är, förutom trädgårdsmästare som jag själv definierat, hämtade från (Abrahamsson & Tenngart 2003).

### Trädgårdsterapi

Trädgårdsterapi är en kompletterande terapiform där fysisk aktivitet, trädgårdsarbete, trädgårdsaktiviteter och trädgårdsrummet används i syfte att förbättra fysisk och mental hälsa, social anpassning, yrkesskicklighet, fritid och livskvalitet. Terapiformen kan användas både i rehabiliterings- och i friskvårdssyfte. En av trädgårdsterapiens största styrkor är att den är lätt att anpassa efter individens särskilda behov.

### Rehabiliteringsträdgård och restorativ trädgård

Rehabiliteringsträdgården är en form av terapiträdgård där det uttryckligen bedrivs rehabilitering. Målet är att deltagarna efter genomgången rehabilitering skall kunna återgå till studier eller någon form av arbete.

Den restorativa trädgårdens syfte är att ge människan en möjlighet att återhämta sig från stress, att finna sig själv och bygga upp sitt psyke och sin kropp. Miljön måste vara avkopplande och fri från störande moment. Besökaren får möjlighet att uppleva och vistas i trädgården i egen takt.

Alnarps rehabiliteringsträdgård och Gröna Rehab är en kombination av rehabiliteringsträdgård och restorativ trädgård men benämns båda som rehabiliteringsträdgårdar.

### Trädgårdsmästare

Trädgårdsmästare är en yrkestitel för personer som är yrkeskunniga och yrkesverksamma med odling, skötsel, planering och utformning av trädgård. En trädgårdsmästare har någon slags utbildning inom området.





# Bakgrund

I detta avsnitt beskrivs grunden bakom de båda rehabiliterings-trädgårdarna liksom verksamheterna, deltagarna och trädgårdsmästarna.

## Teoretisk grund bakom de två rehabiliterings-trädgårdarna

Verksamheten i Alnarps rehabiliteringsträdgård bygger direkt på den instorativa skolan som teoretisk grund. I Gröna Rehab gör man det inte direkt, men grunden i verksamheten ligger i Roger Ulrichs teori vilket är en del av den instorativa skolan.

## Den instorativa skolan

Hälsoeffekterna av den instorativa skolan bygger på tre olika komponenter. Den första är trädgårdsrummet som sådant och dess återhämtande funktion. Den andra är trädgårdsaktiviteterna som terapeutiska verktyg. Den tredje komponenten är deltagarnas bakgrund och karaktär, erfarenheter som ger deltagarna en känsla av tillhörighet och som stärker identiteten. (Stigsdotter & Grahn 2003).



## Den återhämtande funktionen.

Paret Rachel och Stephen Kaplan har utvecklat teorin om återhämtning av uppmärksamhet (Kaplan & Kaplan 1989). Det moderna samhället ställer krav på oss människor att utföra uppgifter och upprätthålla funktioner. Det kräver ansträngning att koncentrera vår uppmärksamhet på en huvuduppgift och att filtrera bort ovidkommande information. Kapaciteten till denna riktade uppmärksamhet är ändlig. Detta gör att vi vid för stor ansträngning kan drabbas av informationskollaps. Kaplan & Kaplan menar att vi kan återvinna koncentrationsförmågan genom att spendera tid i miljöer som inte ställer några krav, i form av riktad koncentration, på oss. Miljöerna måste väcka medvetenhet och nyfikenhet utan att anstränga medvetandet. Naturen, menar Kaplan & Kaplan (1990), kan göra just detta. De kallar detta för mjuk fascination. Naturen aktiverar vår spontana uppmärksamhet, vår nyfikenhet väcks och vi stimuleras till reflektion. Sammantaget gör dessa komponenter att naturen blir en återhämtande miljö.

## Principen om biologisk anpassning.

Roger Ulrich har utvecklat teorin om att människan är biologiskt anpassad att leva i en naturlig miljö (Ulrich, 1983). Det moderna samhället erbjuder onaturliga, artificiella miljöer med liten möjlighet till återhämtning från stress. I de artificiella miljöerna tvingas vi att använda vår kognition och logik och kan inte lita till vår intuition i samma utsträckning. När vi ställs inför nya, fordrande eller obehagliga uppgifter utlöser det känslor av osäkerhet och stress vilket leder till ett antal psykologiska reaktioner, så kallade kamp och flykt reaktioner. Artificiella miljöer berättar inte för våra instinkter när faran är över. Naturliga miljöer å andra sidan, erbjuder möjligheter att reagera instinktivt på basis av våra reflexer. Detta gör att stressorsaker avlägsnas och reaktionerna försvinner. Miljöer som anses speciellt fördelaktiga är öppna, ljusa naturliga områden av savanntyp. Miljöerna innehåller träd med relativt stort avstånd från varandra, skydd av vatten, skydd i ryggen och fri sikt. När dessa grunddrag finns representerade försäkras miljön oss att vi kan överleva där, rädslan försvinner och vi kan slappna av.

## Trädgårdsaktiviteterna som terapeutiska verktyg

Trädgårdsaktiviteterna som terapeutiska verktyg bygger på ett antal teorier som sammantaget bildar en helhetssyn med sitt fokus på aktivitetens betydelse och innehåll.

Mihály Csíkszentmihályi (1996) är upphovsman till flowteorin. Den innebär att flow, eller flöde är den känslan vi har när allting stämmer. Det är det tillstånd när man är så uppe i det man gör att man tappar medvetenhet om tid och rum. Samtidigt har man en känsla av kontroll då utmaningarna och den egna förmågan är i balans. Aron Antonovsky (1991) menar att anledningen till att vissa människor klarar svåra påfrestningar



med bibehållen hälsa är att de i stor utsträckning uppfattar tillvaron som hanterbar, begriplig och meningsfull. För att mäta detta har han utvecklat ett testinstrument som kallas KASAM, känsla av sammanhang.

Gary Kielhofner (2007), en av dem som utvecklat teorierna bakom arbetsterapin, framhåller framför allt vikten av att människor har meningsfulla sysslor.

Harold Searles (1960) har beskrivit hur en människa i kris har behov av att först klara av de enklare relationerna för att successivt söka sig mot och klara av de mer komplicerade. Man kan se dessa relationer på en skala som går från enklare till svårare. Döda ting – växter – djur – människor. Naturen ger viktiga signaler som vi inte alltid uppfattar medvetet. Kreativa processer startar i relation till djur och natur som blir betydelsefulla för rehabiliteringen.

I den senaste folkhälsorapporten (2005), med uppgift att ge en översiktlig beskrivning och analys av hur hälsotillståndet utvecklas i Sverige, betonas den fysiska aktivitetens stora betydelse som hälsofrämjande faktor.

### **Tillhörighet och identitet**

Erfarenheter och minnen av meningsfulla aktiviteter eller platser under en persons aktiva år, framför allt från barn- och ungdomstid, ger henne en uppfattning om hennes identitet. Sådana miljöer som är kopplade till uppfattningen av självet är de som personen ger preferens. En miljö som korresponderar med preferenserna och personen själv berättar för henne att hon är den hon känner att hon är – del av en värld av mening. I en sådan positiv miljö är utveckling möjlig.

(Stigsdotter&Grahn, 2002)

## **Alnarps rehabiliteringsträdgård och Gröna Rehab**

Informationen är dels hämtad från Welén Andersson (2007) och Larsson (2007), dels muntligt från trädgårdsmästarna själva.

### **Verksamheterna**

Gröna Rehab är beläget i trädgårdsmästarebostaden i Lilla Änggården i anslutning till Göteborgs botaniska trädgård. Runt byggnaden finns en för projektet anlagd rehabiliteringsträdgård. I anslutning till denna gränsar Änggårdens naturreservat. Projektet startade 2006, är treårigt och strävar efter att bli permanent verksamhet. Det finansieras fullt ut av Västra Götalandsregionen och inom regionen samverkar personalutskottet, folkhälsokommittén och miljönämnden. Verksamheten drivs i Göteborgs botaniska trädgårds regi.

Alnarps rehabiliteringsträdgård är en del av Sveriges Lantbruksuniversitet i Alnarp. Universitetet bedriver grundforskning och tillämpad forskning inom det biologiska fältet där hälsa är en viktig del. Rehabiliteringsträdgården är anlagd enligt den senaste forskningen och verksamheten studeras kontinuerligt i flera tvärvetenskapliga studier.

Verksamheten har krav på sig att vara självbärande ekonomiskt och finansieringen bygger på tre delar; deltagare, universitetskurser och kurser för blivande rehabiliteringsträdgårdar.

Projektet verkställs av ett team. I Göteborg består det av en trädgårdsmästare, en biolog, en arbetsterapeut, en sjukgymnast och en psykoterapeut/arbetsterapeut. I Alnarp består teamet av en trädgårdsmästare/landskapsarkitekt, en landskapsingenjör/läkepedagog, en arbetsterapeut, en sjukgymnast och en psykoterapeut/läkare. Man kan dela upp kompetenserna i två huvudområden; en "grön" och en "vit". Det gröna områdets verksamhetsinnehåll består av trädgårdsaktiviteter och naturupplevelser. Det vita områdets verksamhetsinnehåll kombineras av avspänningsövningar, kroppskännedom, hantverk i naturmaterial, bildterapi, gruppsamlingar, utbildning om stress och stödjande samtal. Utvärdering av projektets effektivitet sker kontinuerligt. Teamet har täta avstämningssamtal med varje deltagare under hela rehabiliteringstiden och även efter.



## **Deltagarna**

Deltagarna är sjukskrivna för en stressrelaterad sjukdom. De deltar i verksamheten i grupper, optimalt med 6-8 deltagare i varje. Målet är att deltagarna efter rehabiliteringstidens slut ska återgå till någon form av aktivitet och ha uppnått en högre livskvalitet. Innan rehabiliteringsprocessen sätter igång görs en undersökning hos företagshälsovården för att man ska vara säker på att det inte finns en bakomliggande sjukdom som ger stressliknande symptom. Varje deltagare får 12 veckors full tid som med individuell in- och utfasningstid kan sträcka sig över 16 veckor. Det finns möjlighet att efter första perioden även göra en andra period och den maximala tiden för rehabilitering är ett halvår. Verksamheten bedrivs fyra dagar i veckan, tre timmar om dagen året om. Under rehabiliteringsperioden samarbetar teamet med deltagarens chef för att hitta en plats för arbetsprövning. Från rehabiliteringstiden till utökad arbetsprövning sker en successiv övergång.

I Gröna Rehab har man även två andra grupper utöver den med sjukskrivna för stressrelaterad sjukdom. Gemensamt för de olika grupperna är dock att deltagarna är anställda inom Västra Götalandsregionen. Den andra deltagargruppen ligger i riskzonen att bli sjukskrivna för en stressrelaterad sjukdom och går därför en kurs med målet att inte bli sjukskrivna och uppnå en högre livskvalitet. Dessa personer väljs ut av respektive chef för att få delta i Gröna Rehab:s verksamhet. Deltagarna deltar i verksamhet två eftermiddagar i veckan under 12 veckor. Den tredje gruppen består av chefer i Västra Götalandsregionen. Målet med kursen är att cheferna ska öka sin egen kunskap om sig själva och stresshantering, men även att bli medvetna om anställda personer i eventuell riskzon och inte minst att förebygga stress på arbetsplatsen. Kursen hålls i samarbete med Institutet för stressmedicin på Sahlgrenska sjukhuset i Göteborg.

## **Trädgårdsmästarna**

Frederik Tauchnitz är trädgårdsmästare i Alnarps rehabiliteringsträdgård. Han har arbetat i trädgården sedan starten 2002 och var även med och planerade och anlade trädgården från grunden. Frederiks utbildning är trädgårdsarbetare vid Hvilans folkhögskola och Landskapsarkitekt från Sveriges Lantbruksuniversitet i Alnarp. Efter att han var klar med landskapsarkitektutbildningen och innan han började arbeta i Alnarps rehabiliteringsträdgård, arbetade han som trädgårdsanläggare där han även ritade trädgårdar.

Lena Benjegård är trädgårdsmästare i Gröna Rehab i Göteborg. Hon har arbetat i trädgården sedan starten 2006 och var den som planerade och var även med och anlade trädgården. Lena har läst dramatik på Göteborgs universitet, gått biodynamisk/ekologisk trädgårdsutbildning vid Skillebyholm och är utbildad trädgårdsmästare på utbildningen Trädgårdens hantverk och design vid Hantverksskolan i Mariestad. Lena arbetade som säsongsarbetare flera år i Göteborgs botaniska trädgård. Ett år arbetade hon som lärare på ett trädgårdsgymnasium och ett år som miljövärd på ett bostadsbolag. Hon har även arbetat som kock och skådespelare.

# Teoretisk utgångspunkt

Vid litteraturgenomgång i början av arbetet med denna uppsats visade det sig inte finnas specifik litteratur på området. Därför började jag söka mer generellt på praktisk kunskap. Det ledde mig till Bengt Molander (1993) och begreppet *kunskap i handling*. I detta avsnitt sammanfattar jag den teoretiska ansatsen till detta arbete utifrån Molanders tankesätt. Tankesättet ger ett redskap i ett antal begrepp för att förstå hur praktisk kunskap tillägnas och vilket förhållningssätt en praktiker har till sitt arbete. Teorin kommer sedan aktivt att användas genom att relateras till resultatet i diskussionsavsnittet.

## Kunskap i handling, praktisk kunskap och förhållningssätt

Den praktiska kunskapen har i allmänhet underordnats den teoretiska kunskapen i västerländsk vetenskap och filosofi. Inom vetenskapsteorin finns mycket lite skrivet. Bengt Molander är docent i teoretisk filosofi och grundar sina tankar på fallstudier från främst arbetslivsforskning, planerings- och designteori samt pedagogik. Molander har ett pragmatiskt synsätt där han ser hur mänskliga handlingar är grundläggande för begrepp och kunskap överhuvudtaget. "Tyst" kunskap benämns ofta sådan kunskap som är svår att uttrycka i ord. Ingen formulering i sig bär kunskap utan kräver förståelse och hur formuleringen används. Det är begreppsligt oklart att benämna kunskapen som tyst eftersom i alla aktiviteter där kunskap bildas används språkliga begrepp och formuleringar. Molander sätter den levande kunskapen i centrum. Kunskap "i" handling är kunskap som först och främst är förankrad i och genom mänskliga aktiviteter, inte i någon bakomliggande förmåga. För att förstå helheten av kunskap i handling urskiljs tre kunskapsbärare; kroppen, kulturen och handlingen. De kan ses som en enhet. Levande kunskap är förkroppsligad kunskap. Handling och kultur är förenade med varandra. Molanders tankar handlar inte om att skapa en kunskapsteori, utan är ett redskap för att förstå kunskap i handling överhuvudtaget. (Molander 1993)



## Att lära genom att göra och att göra efter

Vi har tillgång till världen genom vårt handlande. Att lära genom att göra blir en väg till kunskap i handling. En viktig del av praktikerns kompetens består i att känna igen olika företeelser och därmed kunna fälla omdömen, se och bedöma vad någonting är. Men handlandet är också en del av vår öppenhet mot världen. Nästan alla handlingar vänder sig mer eller mindre direkt till någon och vänder den handlande till andra människor. Denna öppenhet innebär en möjlighet till utveckling, men också en sårbarhet genom att man blir beroende av andra. Det innebär att i viss utsträckning flytta in den kunniga praktikerns arbetssituation i en utbildning och få en kunnig tränare som dialogpartner. Ett viktigt moment i inläring – och fortsatt lärande – är att göra efter någon, att öva in något efter en förebild, mönstre exempel eller modeller. (Molander 1993)

## Rutin och övning

För att förstå kunskapen krävs en gestaltning av den. Gestaltningen blir handlingen. Det kräver rutin och övning. För att kunna uppmärksamma det okända och oväntade krävs att en hel del av verksamheten går på rutin utan att kräva speciell uppmärksamhet. Ju mer som går på rutin, desto svårare är det att vara uppmärksam på det oväntade vilket kräver en balansgång. Risken finns att rutiner blir slentrian och därför minskar möjligheten till reflektion. (Molander 1993)

## En repertoar av fall och problemlösning

Praktikers kunnande kan ses som en repertoar av fall där en ny situation ses som ett fall i repertoaren. En praktikers förhållningssätt kan också ses som problemlösning. I båda fallen handlar det om en kunskap som inte kan ersättas av formulerade regler. (Molander 1993)

## **Uppmärksamhet**

Kunskap i handling handlar i hög grad om uppmärksamhet, att vara närvarande i det man gör och använda sina sinnen. I den situationen uppstår en förmåga att lära. Det handlar om att uppmärksamma både det kända och det okända. Uppmärksamheten handlar också om betydelsen av spänningsfältet mellan närhet och distans. Att leva sig in i handlingar, men att också distansera sig för att få balans. (Molander 1993)

## **Del och helhet**

Förståelsen och kunskapen måste komma inifrån verksamheten. Handlandets helhetskaraktär innebär att för att förstå en handling måste man förstå både delen och helheten. Helheten är verksamheten och det sammanhang den ingår i. Förståelsen av vad man gör måste komma inifrån handlandet. Det förutsätter en deltagarposition. Ibland kan denna insikt komma i efterhand, det vill säga skälen till handlingen kan komma först senare. (Molander 1993)

## **Dialogisk struktur**

Dialogisk struktur spelar grundläggande roll i kunskap, handling och reflektion. Den består i en rörelse mellan andras uppfattningar och den handlandes egna. Andra visar mig vad jag gör och tvärtom. Det innebär ett ömsesidigt lärande. Dessutom kan det även innebära en egen inre dialog, en reflektionsprocess. (Molander 1993)

## **Frågor och uppgifter**

Kunskap tillägnas genom frågor och uppgifter. Fråga – svar och uppgift – fullgörande är grundläggande för kunskapsbildning. Avsiktligt handlande innebär en speciell form av fråga – svar; att fråga efter skäl och att ge skäl. Det innebär att man tydliggör orsaken eller vad som ligger till grund för det man gör. Kunskap är primärt en aktivitet och inte färdig i sig. Genom handlande blir kunskapen integrerad i den enskilde personens föreställningsvärld. Världen är hela tiden öppen för oss, för varje fråga och uppgift, genom förförståelse och föregående verksamheter. Den levande kunskapen har ingen direkt början eller slut. Den blir heller aldrig helt färdig. (Molander 1993)

## **Förfogandekunskap och orienteringskunskap**

Att besitta förfogandekunskap innebär att det man har kunskap om, står till ens förfogande i och med att man besitter kunskapen. Utmärkande för all förfogandekunskap är att det man förfogar över är begränsade eller avgränsade objekt, fenomen eller processer. Förfogandekunskap gör objekt gripbara, genom att den klassificerar, namnger och avbildar delar av verkligheten, som därmed ställs till förfogande för personen i fråga.

Orienteringskunskap är å andra sidan inte något man besitter, det är någonting man aktivt använder. Det innebär främst bildning och rättfärdigande av mål och vägval. Orientering betyder också överblick. Orienteringskunskap är handlingsledande – den ger riktningar och förståelse av vad som är viktigt. Den kan inte läsas i ett påstående, en teori eller en modell. Sådan bildning har en dialogisk struktur (se ovan). (Molander 1993)

## **Kritik och tillit**

I kunskap i handling är det viktigt med ett kritiskt förhållningssätt och att beskriva vad som inte finns i verkligheten. En kritisk bedömning förutsätter en förståelse, vilket förutsätter en förförståelse. Man måste förstå vad som görs inom en verksamhet och vad den syftar till för att göra en kritisk bedömning av denna verksamhet. Kritik kan även vara extern, komma utifrån. Den kräver också förförståelse. Samtidigt behövs en balans. Det krävs även tillit, säkerhet i det handlade. Kritik utan tillit förtär både människor och kunskap. (Molander 1993)

## **Tid och rytm**

Tid och rytm är centrala begrepp i kunskap i handling. Det tar tid att lära; träning och åter träning, att göra om och göra om. Förståelsen – att lära sig lära inbegriper – kräver växling och åter växling mellan olika perspektiv, med tid för reflektion emellan. "Passiv" tid är viktigt. Det innebär den tid då man inte aktivt ägnar sig åt handlingen. Kunskapen får tid att mogna fram. Rytmen är rörelsen i arbetet mellan anspänningen och pausen i arbete och innehåller även tankens rörelser. (Molander 1993)

# Metod

För att på bästa sätt kunna svara på det syfte och frågeställningar som uppsatsen handlar om har två olika metoder, intervju och skuggning, använts. I detta avsnitt tas dessa metoder och diskussionen kring dem, liksom de etiska övervägandena, upp.

## Val av intervjuobjekt

Under utbildning och yrkesverksam tid har jag kommit i kontakt med de två rehabiliteringsträdgårdarna. I Alnarp gjorde jag praktik under min trädgårdsmästarutbildning och under tiden jag arbetade i Göteborgs botaniska trädgård startades Gröna Rehab upp. Trädgårdsmästarna har på båda ställena stor erfarenhet och kunskap. Att det rör sig om en kvinna och en man tycker jag också är intressant, liksom att de har ganska olika bakgrund. Sammantaget föll sig valen av intervjuobjekt därför naturligt. Detta gör inte anspråk på att ge en generell helhetsbild av alla trädgårdsmästare i rehabiliteringsträdgårdar. Det finns snarare en strävan att utifrån två trädgårdsmästares synsätt skapa en möjlig bild. Om tiden inte hade varit så begränsad hade jag gärna intervjuat fler trädgårdsmästare.



## Intervju

Jag har valt att använda mig av den kvalitativa intervjun som metod. Enligt Kvale (1997) är syftet med den kvalitativa forskningsintervjun att förstå ämnen från livsvärlden ur den intervjuades eget perspektiv. Tekniskt sett är den halvstrukturerad, det vill säga varken ett öppet samtal eller följer ett strängt strukturerat frågeformulär. Intervjun genomförs enligt en intervjuguide som koncentrerar sig till vissa teman och som kan omfatta förslag till frågor. Intervjun transkriberas och texten utgör jämte bandinspelningen materialet för den följande tolkningen av innebörden.

I förberedelserna inför intervjuerna läste jag in mig på litteraturen. Den kan delas upp dels i litteratur om praktisk kunskap<sup>1</sup> och förhållningsätt och dels trädgårdsterapi och helande trädgårdar<sup>2</sup>. Under studierna dök hela tiden frågor upp. När jag hade samlat ett stort antal frågor såg jag mönster, ett antal frågeteman. Dessa teman blev: bakgrund, arbete generellt, platsen – trädgården, deltagare, team och utveckling. Frågorna sorterades in under respektive tema i prioriteringsordning. I kanten skrev jag ner de viktigaste orden i check-listor. Detta för att se till att de viktigaste ämnena togs upp, underlätta att liknande frågor togs upp vid de båda olika intervjuerna och att underlätta intervjuens halvstrukturerade upplägg. Intervjuerna varade ungefär en timme vardera. Transkriberingen av den ena intervjun omfattar 10 sidor och den andra 14 sidor.

## Skuggning

Som en komplettering och förarbete till intervjuerna har jag använt mig av skuggning som metod. Skuggning liknar deltagande observation, vilket enligt Kvale (1997) ger en mer välgrundad kunskap om människors beteende och samspel än genom att intervjua dem om detta. Skuggning är mer inriktad på bara en person än deltagande observation. Att skugga innebär att man följer en person i dennes arbete och ser verksamheten utifrån hans/hennes perspektiv. Man kan dessutom handgripligen arbeta gemensamt med samma saker som personen som skuggas. Frågor om vad som händer under tiden man skuggar kan dyka upp som kan komplettera de frågor som förberetts i en frågeguide (se bilaga). Under tiden som skuggningen sker, pratar man även med informanten. Detta kan sätta igång tankar och reflektion hos informanten som sedan kan tas upp under intervjun. En praktikers arbete är i huvudsak inriktat på handling. Det är inte alltid lätt att delge hur detta handlande går till. Därför kan skuggningsmetoden ge kompletterande värdefull information. Dessutom kan även det som omger informantens arbete, såsom människor och miljö, registreras. Under dagen antecknar man även funderingar som dyker upp och som det inte finns möjlighet till att diskutera just då. Vid dagens slut skrivs en utförlig dagbok om det man sett, tolkat och pratat om. Därefter revideras frågeguiden utifrån det nytillkomna. Jag deltog i trädgårdsmästarnas arbete genom skuggning under en dag i Alnarps rehabiliteringsträdgård och en halvdag i Gröna Rehab. Dagboksanteckningarna omfattar vardera fyra sidor och utgör ett komplement till det övriga empiriska materialet.

<sup>1</sup> Molander (1993)

<sup>2</sup> Andersson (2006), Grut (2002), Hartig (2005), Norling (2001), Schmidtbauer (2005), Stigsdotter & Grahn (2002, 2003)

## Etiska överväganden

Att utföra en studie i en rehabiliteringsträdgård för med sig en del etiska överväganden. Deltagarna är på grund av sin problematik sköra och har svårt att orka med nya kontakter. Nya människor kan även störa gruppens dynamik. För att inte förstöra den process som rehabiliteringen innebär ville jag få bekräftat att min närvaro inte skulle påverka deltagarna negativt. Jag rådfrågade därför trädgårdsmästare och team som i sin tur tog kontakt med projektansvarig och chef som gav mig tillstånd. Tillsammans bestämde vi att jag skulle avvika om jag kände att något känsligt inträffade där min närvaro skulle påverka negativt. Detta inträffade inte. I Gröna Rehab resulterade de etiska överväganden i att jag inte deltog i en grupp som ansågs för svaga. Jag fick i stället närvara under ett tillfälle då en grupp med deltagare som låg i riskzonen för utbrändhet deltog i verksamhet. Dessa ansågs klara av min närvaro. I Alnarps rehabiliteringsträdgård deltog jag bara kort tid i direkt interaktion med deltagarna. Detta låg i linje med teamets och chefens önskemål, och stämde även överens med trädgårdsmästarens interaktion med just denna grupp. Jag har även gjort etiska överväganden när jag dokumenterat. I uppsatsen förekommer inga fotografier, namn på deltagare eller annan information som direkt kan knytas till en viss person.

Jag har även tagit hänsyn till informanternas åsikter om utskriften av intervjuerna. Transkriberingarna skickades till dem för genomgång och godkännande.

## Metoddiskussion

Skuggningen gav det mervärdet att jag fick se mycket av det som omger trädgårdsmästaren. Det handlar om att få tillträde och inblick i hur han/hon interagerar med deltagare, team och plats. Jag fick också möjlighet att prata med de människor som är en del av rehabiliteringsträdgårdens verksamhet. Det gav mig dessutom en möjlighet att skaffa mig en egen bild, inte bara den jag får genom personens/informantens delgivande uppfattning av sin livsvärld. Att jag inte bara passivt såg det som trädgårdsmästaren gjorde, utan även aktivt deltog i arbetsuppgifterna tror jag bidrog till tillit mellan den intervjuade och mig. Trädgårdsmästarna hade vid intervjutillfället en relation till mig efter det gemensamma arbetet. Intervjuerna blev öppna, positiva och det kändes verkligen som att det skapades en möjlighet för ömsesidigt lärande.

Jag är nöjd med att mitt första steg i metodarbetet var att göra en frågeguide. Jag hade teman och vissa frågor förberedda och därmed en mall att utgå från. Efter skuggningen kunde jag lätt kategorisera mina funderingar i teman och förändra guiden efter det gemensamt, med informanterna, upplevda. Som kritik kan man fråga sig om detta lett mig in i ett visst tankespår. Teman och frågor skulle kanske ha sett annorlunda ut om jag inte läst in mig på ämnet tidigare. Svaret på detta blir ur min synvinkel att tillvägagångssättet har berikat mitt arbete. Jag har genom att läsa litteratur både vidgat mitt eget tänkande och ibland fått bekräftat att jag inte varit ensam om att tänka som jag gjort. Ett alternativt arbetssätt hade kunnat vara att göra skuggningen förbehållslöst för att sedan börja arbeta med frågeguiden. På så sätt hade det tagit tid mellan skuggning och intervju. Kanske kunde detta ha tillfört en viss mognadsprocess i mina tankegångar. Tiden för skuggning skulle kunnat vara längre för att skapa möjlighet för mer observation och reflektion. Eventuellt skulle även tiden mellan skuggning och intervju kunnat vara något längre för att skapa mer tid för reflektion. Men då ingetdera var praktiskt möjligt utifrån trädgårdsmästarnas verksamhet gick det inte att åstadkomma. På kvällen efter skuggningen skrev jag intensivt ner allt. Dagen efter kategoriserade, reflekterade och bollade jag tankar med min handledare. Att jag anpassade frågeguiden efter skuggningen var givande. Genom detta hade vi, jag och informanten, en gemensamt upplevd verklighet att utgå från. När det gäller diskussionen om tid tror jag att det finns en vinst i närheten i tid mellan skuggning och intervju. Att vi båda, informant och jag, hade det gemensamt upplevda färskt i minnet.

## Analys

I analysen av de data, transkriberingar och dagboksanteckningar, som jag arbetade med under de båda metoderna använde jag mig av meningskategorisering. Kvale (1997) beskriver det som att uttalanden från empirin reduceras till kategorier. Kategorierna var i detta fall de olika frågetemana. När kategoriseringen av materialet var klar påbörjade jag arbetet med resultatet och infogade datakategoriseringarna under mina frågeteman. Frågetemana sammanfaller med de huvudfaktorer som påverkar trädgårdsmästarens yrkesroll i en rehabiliteringsträdgård, vilket är syftet med mitt arbete. I diskussionen summerar jag sedan faktorerna i ett antal olika begrepp och roller som sedan, liksom sättet trädgårdsmästarna arbetar på, relateras mot Molanders teori om kunskap i handling som tagits upp i den teoretiska utgångspunkten.



# Resultat

Genom de metoder som utförts, skuggningar och intervjuer, har information framkommit. I resultatet kommer nu detta att redovisas. För att belysa hur olika faktorer påverkar trädgårdsmästarens yrkesroll i en rehabiliteringsträdgård har jag valt att göra en sammanställning av de två trädgårdsmästarnas bild till en. Detta för att få en så bred och tydlig bild som möjligt av de faktorer som påverkar trädgårdsmästarens yrkesroll i en rehabiliteringsträdgård. I de fall då bilderna skiljer sig åt eller då trädgårdsmästarna har olika exempel på samma sak, kommer personerna träda fram individuellt.



## Trädgårdsmästarens bakgrund

### Utbildning, praktisk erfarenhet och andra yrkesverksammas erfarenhet

En trädgårdsmästare i en rehabiliteringsträdgård behöver ha en trädgårdsutbildning. Ansvaret för trädgården ligger på trädgårdsmästaren, vilket kräver att man är skolad och utbildad inom trädgård. Detta uttrycker Lena när hon säger att *"...så är det ju viktigt att man är trädgårdsmästare och har den utbildningen så klart..."*. Det handlar om att ha kunskap och erfarenhet om hur trädgården sköts, utvecklas och eventuellt planeras om man är med och startar upp verksamheten. Trädgårdsutbildningen bör förutom teori ha ett praktiskt förhållnings-sätt så att det inte som Frederik uttrycker det *"blir som någon slags teoretisk slöjd..."*. Det är viktigt då man ska arbeta med något väldigt praktiskt. Allt lär man sig inte i en skola. Det är först efter egen praktisk erfarenhet som kunskapen blir integrerad som personlig. Under skuggningen i Alnarps rehabiliteringsträdgård berättar Frederik att när han prövar sig fram är det ett sätt för honom att arbeta praktiskt på. Han ger ett exempel med sommarblomsodling. En säsong med grämögel i odlingarna ledde till att han nästa säsong fick pröva andra växter som kunde klara av att växa där. Som trädgårdsmästare i arbetet med trädgården måste man vara praktisk och rationell för att saker ska bli gjorda, utan att låta detta gå ut över deltagarna i trädgården. Då deltagarna genom sin problematik är sköra psykiskt måste trädgårdsmästaren beakta detta i sitt handlande. Att ha utbildning och skolning handlar också om att vara trovärdig som trädgårdsmästare. Att kunna sitt jobb, att veta vad man gör och pratar om. Det innebär inte att man måste kunna allt, men att veta var man tar reda på saker. Under utbildningen och genom praktisk erfarenhet knyts kontakter med olika yrkesverksamma personer. På detta sätt kan trädgårdsmästaren dra nytta av den erfarenhet och kunskap som andra människor har. Det kan vara yrkesverksamma inom trädgårdsvärlden, rehabilitering, eller som har annan kompetens som till exempel pedagogisk, vilket Lena beskriver: *"...så för mig är det nog mer människor jag har mött, det är några i Botaniska som jag tycker är fantastiska pedagoger t.ex. som jag lär mig väldigt mycket av..."*

### Kunskap om deltagarna

Att arbeta rehabiliterande med trädgård handlar om att arbeta med trädgård och människor. Därför krävs det ett människointresse och en vana, eller strategier i relation till människor. De intervjuade trädgårdsmästarna använder sig av humor i relation till deltagarna. Det krävs också kunskap och förståelse för deltagarnas problematik, att vara införstådd med deltagarnas sjukdomsbild och att trädgårdsmästaren är del i den sekretess som råder kring detta. Det uttrycker Lena i *"i och med att jag har ju inte den utbildningen som mina kollegor har och har ju inte jobbat med den här gruppen människor på det sättet så tror jag ändå att det är bra...jag vet ändå lite vad det vill säga att ha varit där..."*. Att veta lite vad det innebär att, i detta fall, lida av utmattningssyndrom.

### Personlig medvetenhet och bred livserfarenhet

Att ha kunskap enbart om deltagarnas problematik räcker inte i arbetet som trädgårdsmästare i en rehabiliterande trädgård. Trädgårdsmästaren måste också själv kunna förhålla sig till stress på ett konstruktivt sätt. I stort handlar det om en medvetenhet om sin egen person och sätt att handla för att med det som grund kunna relatera till andra människor. Relationen till människor innebär förutom deltagare, även kollegor



och omvärld. Många av deltagarna har varit med om svåra saker. Som trädgårdsmästare har man del i ett rehabiliteringsansvar och måste kunna hantera det som deltagarna varit med om. En förståelse kan skapas genom egen livserfarenhet som Lena beskriver genom förklaringen ”...*man kan inte säga att det och det och det...men att man har varit med om lite tror jag är jätteviktigt...*”. Att själv ha livserfarenhet skapar möjlighet för en bred bild av verkligheten och därmed en större förståelse och möjlighet att hjälpa människor. Dessa erfarenheter kan vara vitt skilda, men ändå beröra arbetet i den rehabiliterande trädgården. Att prata inför grupp sker dagligen i arbetet med deltagarna. Då deltagarna ofta har fysiska krämpor (som en följd av sin problematik) kan det vara värdefullt att känna till hur man ergonomiskt kan underlätta arbetet. Det rehabiliterande arbetet handlar också om att hjälpa deltagarna till olika sinnesupplevelser. Då kan det till exempel vara bra att veta hur man förädlar det man odlar för att få sinnesstimulerande smakupplevelser genom att till exempel koka lugnande te på blad av citronmeliss.

## Trädgården/platsen

### Att ansvara och presentera

Trädgårdsmästaren är trädgårdens chef. Viktiga beslut angående trädgården fattas av henne/honom. Det är hon/han som är ansvarig och har den största kunskapen och erfarenheten. Att vara ansvarig handlar om att utföra eller se till att andra utför trädgårdens skötsel, odling, planering och utformning. Det ska också finnas utrymme för alla trädgårdens människor att göra egna projekt. Under den dag då jag skuggade Lena berättade hon att deltagarna hade haft ett gemensamt projekt att odla ett trädgårdsland. Då näringen i jorden var för svag tyckte Lena att det växt för dåligt. Deltagarna hade inte uppfattat det så. Lena menar att det var för att de inte investerat personlig energi i projektet. De visste att rehabiliteringsträdgården var en plats de skulle lämna och kunde kanske just därför närma sig projektet lekfullt och utan krav (se under Deltagarna nedan). Trädgården blir ett gigantiskt smörgåsbord, där alla kan hitta sina favoriter och delar. Genom trädgårdsmästarens arbete, förses människorna i trädgården med den rekvisita och det material som behövs. Det är även viktigt på vilket sätt trädgården presenteras. Trädgårdsmästaren vill bjuda in deltagarna att ta del av trädgårdens alla olika delar för att de var och en ska hitta sina trygga platser och sinnesupplevelser. När man skapar en rehabiliteringsträdgård eller börjar arbeta i en, är det viktigt att lära känna platsen med dess unika beståndsdelar för att på bästa sätt kunna använda och presentera den. Målet med trädgårdens utformning är att den ska få en mognad, charm och genuin känsla för att skapa trygghet.



### Trädgårdens naturliga rytm

Trädgården är en del av den naturliga rytmen av årstidsväxling, där trädgårdsarbetet är intensivt halva året och extensivt halva. Att följa den rytmen, naturens naturliga växlingar med dagsljus, temperatur och utemiljöns skiftningar är naturligt. Under den mest intensiva perioden får man lägga vissa uppgifter, som till exempel dokumentation, åt sidan som sedan kan bearbetas när lågsäsongen infinner sig. Trädgårdsarbetet handlar också om att pröva sig fram och dra lärdom av resultatet. Ingen plats och situation är helt lik en annan.

### Uppgifter med utrymme för eftertanke och balans

Vissa delar av trädgårdsarbetet ger utrymme för eftertanke. Det är uppgifter som i sig inte kräver tankekraft och problemlösning. Dessa uppgifter ger i stället ett tillstånd av lugn och utrymme för tanken att vandra fritt och till exempel lösa problem eller planera. Frederik nämner vattning som ett perfekt tillfälle och Lena säger att ogrärensning är ett bra exempel på tid för eftertanke. För båda är det viktigt att själva just få arbeta handgripligen, praktiskt med trädgård. Dels för att det är det de är skolade i, utbildade till och trivs att arbeta med och dels för att det skapar en balans till kontakten med människor vilket Frederik uttrycker genom att säga ”...*på sätt och vis så är det rätt så skönt att ha trädgården, det är många aspekter där...så det är ett komplement...det får inte bli för mycket av det andra heller...just den här balansen är viktig...*”.

# Deltagarna

## Deltagarna, trädgårdens utgångspunkt

Trädgårdsmästaren i rehabiliteringsträdgården får både se natur och människor växa och ta form. Att se människor växa blir till och med viktigare än att se trädgården växa. Trädgården är anpassad efter deltagargruppen. Den är formad för att stödja deltagarnas utveckling bort från den problematik som gjort att de behöver rehabilitering.

## Sinnesstimulering, lust och lekfullhet

För trädgårdsmästaren i relation till deltagarna är det viktigt att på olika sätt stimulera till sinnesupplevelser. Genom att öppna sinnen för trädgårdens olika delar kan deltagarna stimuleras till återhämtning. Trädgården ska ge en hemtrevlig och trygg känsla. Under min skuggning i Gröna Rehab upplevde jag hur teamet tog hand om deltagarna. De serverade fika och förklarade uttryckligen att de ville göra detta för deltagarnas trevnad. Trädgården ska väcka positiva minnesbilder hos deltagarna för att de på bästa sätt ska kunna utvecklas. För trädgårdsmästaren handlar det om att skapa en trädgård som är lekfull, lustfylld och tillåtande. Dessutom bör han/hon med sin person förmedla positiva känslor som blir till ett sätt att arbeta med deltagarnas problematik.



## Aktivitet och vila

Den rehabiliterande trädgården ska innehålla en balans mellan aktivitet och vila. Det blir viktigt att understödja detta i trädgårdsmästarens arbete. Allt ska inte vara perfekt, då detta kan skapa kravfylldhet och göra det svårt för deltagarna att växa. Ansvar för trädgårdens skötsel, planering och utveckling vilar på trädgårdsmästaren. Han/hon ser till att det finns en balans mellan vårdad och frivuxen trädgård vilket Lena beskriver ”...jag vill att dom ska känna att trädgården är till för deras njutning, den står och faller inte med deras arbete...”. Trädgårdsmästaren bör ha olika aktiviteter på lut som kan passa deltagarnas olika dagsform och vara dem till hjälp. Han/hon berättar om, visar och förklarar aktiviteterna. Trädgårdsmästaren ger tips på hur han/hon själv brukar göra, utan att det blir för komplicerat och kravfyllt. Att berätta varför man gör som man gör leder till att deltagarna kan förstå vad konsekvenserna blir av handlandet. Där måste trädgårdsmästaren också avdramatisera utgången, få deltagarna att förstå att det inte är hela världen om något blir fel. Man kan göra om eller göra något annat. Frederik beskriver trädgårdsmästaren i rehabiliteringsträdgården som ”...ja, man är så väldigt mycket...så man är lite av en kameleont...kameleont i blåställ här...”. Uppgifterna och rollerna är många och går in i varandra. Det handlar också om att hjälpa deltagarna att ta paus och vila som motvikt till det extrema effektivitetstänkande som försatt dem i deras problematik. Trädgårdsmästaren måste därför i stort skapa en lugn och ganska avskalad miljö, men även exempelvis varma, vindskyddade miljöer i växthus och ergonomiskt anpassad utrustning. Det handlar också om att visa att det är bra för deltagarna att bryta ett arbete för att få dem att inse att man inte alltid behöver göra något färdigt. Arbetet finns kvar till sedan att fortsätta med.

## Symbolik

I arbetet med deltagare blir trädgården ett konkret redskap. I en trädgård kan deltagarna på ett konkret sätt, som Frederik uttrycker det ”...vara en del av någonting som rent av är lite större än en själv...”. Trädgårdens språk är symboliskt och behöver inte alltid uttalas för att förstås. På så sätt kan deltagarna utvecklas utan att det för dem är medvetet, vilket Lena beskriver i ”...det är ju mer än det vi gör rent handgripligen, så händer det ju andra saker också...”. Det symboliska språket kan av trädgårdsmästaren också uttalas för att extra belysa viktiga utvecklingsmöjligheter. Lena nämner kompost som en sådan viktig symbolik. I komposten kan misslyckanden bli till nya möjligheter genom den näring som de förmultnade växterna blir till. Frederik ser sådd som fin symbolik. Ett torrt, livlöst frö blir till liv genom deltagarens handling då det sätts i jorden och får sol och vatten.

## Medmänsklighet och förhållningsätt

För att trädgårdsmästaren ska kunna hjälpa deltagarna till utveckling måste han/hon skapa en kontakt med dem. Det handlar om att, som Lena uttrycker det, vara en ”*medmänniska... med intuition och ett stort hjärta, ungefär...*”. Att vara lyhörd, ödmjuk och visa förståelse. På det viset blir trädgårdsmästaren en person i teamet möjlig att närma sig för stöd. Det handlar också om att dela med sig av sin person och sina erfarenheter. Teamet skapar även en omhändertagande miljö för deltagarna att vistas i, en positiv hemkänsla och omtanke. Man arbetar också på att gruppen ska fungera sinsemellan harmoniskt. Trädgårdsmästaren behöver vara medveten om att allt påverkar deltagarna; trädgårdens utformning och skötselnivå, relationer till teamet (se nedan) och inte minst trädgårdsmästarens egen person. Därför måste trädgårdsmästaren själv sätta upp sina egna gränser, vilket Frederik uttrycker när han säger att ”...*samtidigt har man lärt sig att förhålla sig till det också... även om det är mycket elände så kan man inte låta det sjunka helt in... så man får liksom hålla någon slags distans eller luftspalt till det...*”. Genom egna gränser kan trädgårdsmästaren ge deltagarna begränsningar, vilket hjälper dem i deras rehabilitering.

## Teamet

### Del i en helhet och samspel

Arbetet i en rehabiliterande trädgård sker i ett team där det gemensamma målet är att få deltagarna tillbaka i arbete. Teamet består av projektledare, trädgårdsmästare, arbetsterapeut, sjukgymnast, psykoterapeut och i Gröna Rehab även en biolog/projektledare. I teamet bidrar de olika professionerna med sin unika kompetens och får därmed en bredare, samlad kompetens än professionerna var och en för sig vilket Frederik beskriver när han säger att ”... *det gällde liksom att befrukta varandra med olika idéer och jobba rätt så gränslöst faktiskt för att det ska fungera så bra som möjligt.*” I teamet arbetar man dessutom två och två i de olika deltagargrupperna, ibland som ansvarig och ibland som assistent till en ansvarig kollega. På det sättet får kollegorna del av varandras arbete och en tydlig, gemensam grund för utbyte av idéer och diskussioner. Var och en är ansvarig för sin del av helheten. För trädgårdsmästarens del innebär det trädgården. Men trädgårdsmästaren är också en del av den rehabiliterande verksamheten. Därför måste han/hon också ta del av informationen om deltagarna för att få en helhetsbild att jobba utifrån. Då största delen av teamet är utbildade i vården och har en vana



att arbeta rehabiliterande, kan de stötta trädgårdsmästaren i detta. Det kan hända att trädgårdsmästaren får reda på saker som han/hon inte har kompetens att hantera. Då vidarebefordrar trädgårdsmästaren det till någon med vårdande kompetens som Frederik förklarar i ”...*då är det himla bra för mig att veta att där finns andra personer, det finns en psykoterapeut där finns arbetsterapeut här... som kan ta vid om jag känner att det blir för mycket... då är det en himla trygghet att veta att de finns här...*”. På motsvarande sätt kan trädgårdsmästaren bidra med sin kompetens om trädgården som är det gemensamma verktyget. På det viset blir grunden till arbetet samspel i ett givande och tagande. För att samspelet ska fungera tillfredställande behöver det vara balans i teamet. Ett sätt att hantera det är genom grupphandledning. Teamet har kontinuerligt handledning av en extern psykoterapeut. Under handledningen kan man både ta upp deltagar- och teamproblematik. Det är även viktigt att teamet har en positiv stämning som grund. Under min skuggning upplevde jag detta på båda ställen. De var positiva, öppna, och nyfikna både mot varandra och mot mig som utomstående. Trädgårdsmästarens roll är inte lika laddad med terapeutiskt uppdrag som de andra professionerna. Det gör att trädgårdsmästaren i vissa fall kan komma med ett utifrånperspektiv som kan vara nyttigt i diskussioner. Det kan innebära att sätta lite hårdare gränser och ge tuffare idéer, till exempel genom att föreslå att deltagare kan vara med i mer fysiskt krävande arbete. Dessutom ger det mindre laddade terapeutiska uppdraget att trädgårdsmästaren mer kan leka lite med sin roll och kanske mer än de andra professionerna använda sig av humor i kontakten med deltagare.



## Struktur

För att teamarbetet ska fungera krävs en gemensamt fastställd struktur. Ett system för alla att arbeta utifrån som Frederik uttrycker det i ”...*har vi ett system i det som alla vet hur det fungerar så kan ju alla anpassa sig efter det och det är ju... ja det är ett smidigt sätt att arbeta på helt enkelt...*” Denna struktur eller system har olika uttrycks sätt. Ett sätt man arbetar på är efter ett veckoschema. I schemat framgår vad som händer varje dag och vem som arbetar när i de olika grupperna. Detta skapar tydliga rutiner för alla människor i trädgården att förhålla sig till. I rehabiliteringsträdgården finns även gemensamma regler. I Gröna Rehab kan det till exempel innebära sekretess inom gruppen och att deltagarna ska meddela frånvaro. I Alnarp är det också viktigt med relativt lyckta dörrar under den tid då deltagarna vistas i trädgården. Utöver denna grundstruktur vill man i teamet att deltagarna ska uppfatta verksamheten som tillåtande med möjlighet att utvecklas.

## Ekonomi och politik

En viktig faktor som påverkar teamets arbete är de ekonomiska förutsättningarna. I Gröna Rehab finansierar Västra Götalandsregionen, landstinget, verksamheten. Det är ett treårs projekt med förhoppning att bli permanent. I Alnarp har man numera krav på sig att vara självbärande och har inte längre ett samarbete med bara en part. Detta och politiska förändringar gör att deltagartillströmningen har minskat. För trädgårdsmästarens del innebär det att investeringsviljan i trädgården har minskat, liksom förutsättningarna för teamet i stort. Detta kan leda till att vissa planerade projekt i förändring av trädgården inte går att genomföra.

## Utvecklingsmöjligheterna

### Deltagarnas och teamets påverkan

Att arbeta med deltagare ger trädgårdsmästaren nya insikter då deltagarna ser saker på andra sätt än han/hon gör. Att se deltagarnas utveckling till det bättre i rehabiliteringen gör också arbetet meningsfullt vilket Frederik uttrycker när han säger att ”*så ser man hur pass, hur den här människan som är alldeles askgrå i ansiktet plötsligt får färg i ansiktet och vänder på timmarna och kanske inte sover 16-17 timmar per dygn längre utan vänder på det där och börjar bli social och rör sig och... det är en otrolig kick i sig att se... någonting man bär med sig för alltid.*” Att arbeta med människors utveckling som mål ger ett djup till verksamheten som inte nödvändigtvis en trädgård med målet att producera ett visst antal växter får. Dessutom kan arbetet leda till personlig utveckling. Ett sätt som detta sker på, som tidigare nämnts, är genom grupphandledning av teamet av en utomstående psykoterapeut. Genom att ventilera problematik kan nya syn- och arbetsätt uppstå. Det möjliggörs också genom arbetet med andra professioner. Trädgårdsmästaren får ny kunskap och omvänt som Frederik beskriver i ”...*hela jobbet i sig är ju i stort sett en enda lång utbildning...*”. Möjligheter skapas även för de andra professionerna att se med nya ögon på trädgårdsmästarens arbete.



### Arbetets föränderlighet

Då arbetet med rehabilitering i trädgård i Sverige är en relativt ny verksamhet är trädgårdarna lite av pionjärer på området. Detta gör att arbetet hela tiden utvecklas och förändras. Nya uppgifter i arbetet tillkommer kontinuerligt. I Alnarps rehabiliteringsträdgård, som är äldst av de två, har intresset för verksamheten ökat enormt efterhand. Kurser som berör hälsa och utemiljö inom universitetsutbildningen på SLU har utvecklats och Frederik är kontinuerligt handledare för studenter som skriver examensarbeten inom ämnet.

### Kunskapsstrategier och vidareutbildning

I verksamheten finns en strävan att utvecklas och bli bättre. I Gröna Rehab arbetar man med utvärdering som ett redskap. Deltagarna får utvärdera hur de tycker att olika moment fungerade för att teamet med detta som grund ska kunna göra förändringar. Dessutom utvärderar teamet kontinuerligt tillsammans verksam-

heten vilket Lena poängterar när hon säger att "...sen pratar vi så klart med varandra hela tiden, fungerade det och det...". Forskning bedrivs också i verksamheterna. Det gör att verksamheten blir belyst objektivt utifrån. I Alnarp tar man emot praktikanter. De frågor som ställs om det vardagliga arbetet kan också belysa verksamheten med nya synsätt. Genom detta kan ny lärdom dras. Lena skriver månatlig dagbok som dokumentation, möjlig att följa upp. Frederik fotograferar för att dokumentera. I den rehabiliterande verksamheten med trädgård läggs mycket tid och pengar på utveckling, både intern och extern. Teamen har stora möjligheter att gå olika kurser för vidareutbildning. Arbetet i rehabiliteringsträdgården handlar om att utvecklas genom att söka kunskap på olika ställen. Lena beskriver sig som "en russinmänniska..." som plockar kunskap från olika håll för att sammanställa detta till en egen lära. Alnarps rehabiliteringsträdgård och Gröna Rehab har ett utbyte med varandra och ytterligare en rehabiliteringsträdgård, Haga hälsoträdgård. På detta sätt kan man utbyta erfarenheter och kunskap med liknande verksamheter. Teamet i sig är litet och behöver input från annat håll än bara internt för att inte stagnera. Båda trädgårdarna är en del av annan trädgårdsverksamhet med stora utvecklingsmöjligheter i SLU och Göteborgs Botaniska trädgård. Under skuggningen i Alnarps rehabiliteringsträdgård gjorde vi ett besök i trädgårdsrabbet på SLU och Frederik pratade med en trädgårdsarbetare om hantverk. För Frederik blir detta ett sätt att hålla sig ajour med trädgård och andra människor som också arbetar med det. På så sätt kan identiteten som trädgårdsmästare stärkas.

## Sammanfattning

Resultatet belyser hur olika faktorer påverkar trädgårdsmästarens yrkesroll i en rehabiliteringsträdgård. Huvudfaktorerna är trädgårdsmästarens bakgrund, trädgården/platsen, deltagarna, teamet och utvecklingsmöjligheterna.

Bakgrunden handlar om vad trädgårdsmästaren behöver ha med sig i bagaget inför arbetet i rehabiliteringsträdgården. Han/hon behöver en trädgårdsutbildning med ett teoretiskt och praktiskt förhållningssätt. Trädgårdsmästaren bör även ha praktisk erfarenhet i yrket och i det haft möjlighet att ta del av andra människors kunskap och erfarenhet. Då en stor del av arbetet i rehabiliteringsträdgården handlar om att arbeta med andra människor är det bra att ha en medvetenhet om sin egen person och sätt att handla för att med det som grund kunna relatera till andra människor. En del i detta är deltagarnas problematik som det är nödvändigt att ha kunskap om. En förståelse för andra människor kan skapas genom egen livserfarenhet. Att själv ha erfarenhet av olika saker skapar möjlighet för en bred bild av verkligheten och därmed en större förståelse och möjlighet att stötta människor. Trädgården/platsen är den andra faktorn som påverkar trädgårdsmästarens yrkesroll i rehabiliteringsträdgården. Trädgårdsmästaren är trädgårdens chef. Detta innebär att han/hon utför eller se till att andra utför trädgårdens skötsel, odling, planering och utformning. Trädgårdsarbetet innebär också att följa naturens egen rytm och att utrymme ges till reflektion och balans. Deltagarna är den tredje faktorn. Att hjälpa och relatera till dem är en stor del av trädgårdsmästarens uppgift. Det innebär att ge möjligheter till sinnesstimulering, lust och lekfullhet. Men även att skapa en balans mellan aktivitet och vila och att medvetet använda sig av trädgårdens symbolik. Relationen till deltagarna är också viktig. Där är det viktigt med medmänsklighet, en medvetenhet om allt som påverkar deltagarna och att sätta sina egna gränser till dem. Den fjärde faktorn som påverkar trädgårdsmästarens yrkesroll är teamet. Han/hon är en del av teamet där samspelet är viktigt. Samspelet karakteriseras av ett givande och tagande och en balans mellan kollegorna. Det är viktigt med en tydlig gemensam struktur för alla att arbeta utifrån. Dessutom påverkar ekonomi och politik teamets arbete. Den sista faktorn är utvecklingsmöjligheterna. Trädgårdsmästarens arbete i rehabiliteringsträdgården leder ständigt till nya insikter. Detta då deltagarna och teamet kan bidra med ett annat synsätt och leda till nya sätt att arbeta på. Genom de olika strategierna för att tillägna sig ny kunskap; utvärdering, forskning och dokumentation, kan verksamheten sträva efter en kontinuerlig utveckling och förbättring. Då teamet är litet är även vidareutbildning en viktig del av utvecklingsarbetet.

# Diskussion

I resultatet har framkommit hur olika faktorer påverkar trädgårdsmästarens yrkesroll i en rehabiliteringsträdgård. I diskussionen kommer nu resultaten att sammanställas i ett antal begrepp som beskriver trädgårdsmästarens olika roller. Begreppen, eller rollerna, är antingen benämnda av informanterna eller konstruerade utifrån resultatet. Dessa roller kommer att relateras till Molanders (1993) begrepp som tagits upp i teoriavsnittet.



## Det mångsidiga teamarbetet

### Teamarbetaren; ansvarig, delansvarig och assistent

Trädgårdsmästarens arbete i rehabiliteringsträdgården består till stor del av arbete med kollegorna i teamet. Teamet har ett gemensamt mål att genom sitt arbete få deltagarna tillbaka i arbete. De olika professionerna bidrar var och en i sin unika del med den kompetens de har. För trädgårdsmästarens del innebär det i huvudsak kunskap och erfarenhet av trädgård. En del av

arbetet innebär odling, skötsel, planering och utformning av trädgården med utgångspunkt i verksamhetens mål. Det ger honom/henne uppgiften som ansvarig för trädgården. Erfarenheten och kunskapen ger trädgårdsmästaren rutin och övning i arbetet, något Molander menar är nödvändigt för att få förståelse för det man gör. För att förstå kunskapen krävs en gestaltning av den. Gestaltningen blir i detta fall trädgårdsarbetet. Molander menar också att för att kunna uppmärksamma det okända och oväntade krävs att en hel del av verksamheten går som på rutin utan att kräva speciell uppmärksamhet. Ju mer som går på rutin, desto svårare är det dock att vara uppmärksam på det oväntade, vilket kräver en balansgång. Jag menar att arbetet med människor i rehabiliteringsträdgården gör att trädgårdsmästarens arbete inte blir statiskt. I utvärdering och dokumentation av verksamheten liksom i teamets grupphandledning kan både deltagare och kollegor skapa möjligheter för att oväntade, nya synsätt kommer fram. I rehabiliteringsträdgården arbetar man också kontinuerligt med utveckling. Det kan innehålla vidareutbildning eller som till exempel för trädgårdsmästaren, utbyte av kunskap och erfarenhet med andra yrkesaktiva inom trädgård. Ett exempel på detta är när Frederik pratar med en trädgårdsarbetare om hantverk i trädgårds-labbet på SLU. Teamarbetet kräver dessutom en gemensamt fastställd struktur, vilket skapas genom tydliga rutiner och regler som alla människor i trädgården kan handla utifrån. Dessa rutiner och regler skapar en tydlig förståelse av verksamheten för alla parter och trygghet i och med att man vet vad som ska hända.

De olika professionerna bildar med sina unika kompetenser, delar av, en helhet i en bred samlad kompetens. Molander menar att för att förstå handlandets helhetskaraktär så måste man förstå både del och helhet. Helheten är verksamheten och det sammanhang den ingår i. Jag anser att grunden till ett öppet och kreativt teamarbete verkar ligga i skapandet av en positiv stämning. I båda rehabiliteringsträdgårdarna fick jag en sådan känsla. De var positivt inställda både till varandra och till mig som utomstående. Förståelsen av vad man gör måste komma inifrån verksamheten, menar Molander. Det förutsätter en deltagarposition. Trädgårdsmästaren är en av deltagarna i teamet. Den positionen gör honom/henne, menar jag, till en aktivt handlande medarbetare. Då trädgårdsmästaren aktivt arbetar med både sin del, i trädgården, och helheten i teamet måste han/hon hela tiden arbeta med denna förståelse. Två viktiga delar i teamarbetet är ekonomi och politik. De är grunden till det helhetsarbete som rehabiliteringen i trädgård innebär. Det är tydligt att när det finns problem med dessa delar blir hela verksamheten lidande.

Teamets arbetssätt grundas i ett samspel, ett givande och tagande genom de olika kompetensernas, kollegornas, utbyte. Trädgårdsmästaren kan med sin kompetens stötta kollegorna och de kan i sin tur, med sina kompetenser, stötta trädgårdsmästaren. I arbetet med deltagare arbetar man två och två, en ansvarig och en assistent. Detta, tillsammans med gemensamma upplägg, samtal och möten gör att man aktivt tar del av varandras arbete. I teamet bollar man därför idéer och problemställningar. För mig är detta det Molander benämner dialogisk struktur. Den består i en rörelse mellan andras uppfattningar och den handlandes egna. Andra visar mig vad jag gör och tvärtom. Det innebär ett ömsesidigt lärande. Dessutom kan det även innebära en egen inre dialog, en reflektionsprocess. Tillfällen till denna inre reflektionsprocess uppstår ofta när

trädgårdsmästaren utför trädgårdsarbete på egen hand. När trädgårdsmästaren ägnar sig åt sådant trädgårdsarbete som inte kräver direkt tankekraft finns det möjlighet för tanken att röra sig fritt och till exempel lösa problem eller planera. Lena nämner ogräsrensning och Frederik vattning som bra uppgifter med utrymme för reflektion.

Då trädgårdsmästaren har en profession som skiljer sig från den största gruppen av professioner i teamet, nämligen det människovärdande, finns det möjlighet för honom/henne att komma med ett utifrånperspektiv. Detta utifrånperspektiv kan leda till ett kritiskt förhållningssätt till verksamheten. Molander menar att det är viktigt med ett kritiskt förhållningssätt för att beskriva vad som finns och inte finns i verkligheten. Samtidigt lägger han stor vikt vid att påpeka att kritik utan tillit kan förgöra både människor och kunskap. Tillit karakteriserar han som säkerheten i handlandet. Jag menar att trädgårdsmästaren både har tillit i sin profession och förförståelse för verksamheten han/hon arbetar i. Molander menar att en kritisk bedömning förutsätter en förståelse, vilket förutsätter en förförståelse. Man måste förstå vad som görs inom en verksamhet, vad den syftar till, för att göra en kritisk bedömning av denna verksamhet.

## Med deltagarnas utveckling som mål

### Aktivitetsledaren, projektledaren och inspiratören

Arbetet i en rehabiliteringsträdgård har människors utveckling som mål. I arbetet med deltagare är en av trädgårdsmästarens roller att leda olika trädgårdsaktiviteter som aktivitetsledare. Trädgården blir ett konkret redskap i arbetet med deltagarnas problematik. Att vara aktivitetsledare är att ha olika trädgårdsaktiviteter på lut som kan passa deltagarnas dagsform och person. Det innebär att man jobbar handgripligen tillsammans. Detta menar jag att Molander talar om i begreppen att lära genom att göra och uppgift - fullgörande som en väg till kunskap i handling. En viktig del av praktikerns kompetens består i att känna igen olika företeelser och därmed kunna fälla omdömen, se och bedöma vad någonting är. Men handlandet är också en del av vår öppenhet mot världen. Nästan alla handlingar vänder sig mer eller mindre direkt mot någon och vänder den handlande till andra människor. Denna öppenhet innebär en möjlighet till utveckling, men också en sårbarhet genom att man blir beroende av andra. Jag tror att det endast är genom öppenhet och därmed sårbarhet som utveckling kan ske och utveckling är det rehabiliterande arbetets mål.



I rehabiliteringsträdgården handlar arbetet med aktiviteter också om att trädgårdsmästaren visar, berättar och förklarar. Trädgårdsmästaren ger tips på hur han/hon själv brukar göra. Det anser jag överensstämmer med Molanders betoning på att få en kunnig tränare som dialogpartner. Ett viktigt moment i inläring – och fortsatt lärande – är, enligt Molander att göra efter någon, att öva in något efter en förebild, mönsterexempel eller modeller. Det är viktigt att aktiviteten i rehabiliteringsträdgården inte blir komplicerad och kravfylld. Frederik beskriver en deltagare som själv arbetat i trädgårdsnäringen och som inför en liten uppgift tog på sig sin gamla roll och skulle effektivisera arbetet. När han med hjälp av teamet insåg sitt handlande blev det en nyttig insikt för honom. Jag tror också, precis som Lena antytt, att vetskapen om att rehabiliteringsträdgården är en plats deltagarna ska lämna, kan göra att de kan ägna sig åt aktiviteten på ett lekfullt och mindre kravfyllt vis. Ansvar för trädgården ligger på trädgårdsmästaren och deltagaren ska känna att aktiviteten och trädgården ska vara till för hans/hennes livskänsla och kreativitet. Därför bör trädgårdsmästaren även avdramatisera utgången av handlingen. Det är viktigt att tydliggöra att misslyckanden leder till nya möjligheter. En död planta blir till ny livgivande näring efter att ha komposterats. Trädgårdsmästaren skapar också utrymme för deltagare att göra egna projekt som projektledare. Projekten går via trädgårdsmästaren som godkänner och hjälper till vid behov. Deltagarna ska uppfatta verksamheten som tillåtande med möjlighet att utvecklas. Trädgårdsmästarens arbete med deltagare är också i rollen som inspiratör. Han/hon ska stimulera deltagarna till sinnesupplevelser och positiva minnesbilder i trädgården. Trädgården ska vara tillåtande, lustfylld och lekfull. Trädgårdsmästaren presenterar trädgården och förser människorna i trädgården med



den rekvisita och material som behövs. Dessutom är själva kontakten med deltagarna viktig. Ett positivt och humoristiskt förhållningssätt gynnar deltagarnas utveckling.

Molander menar att tid och rytm är centrala begrepp i kunskap i handling. Det tar tid att lära; träning och åter träning, att göra om och göra om. Jag anser att naturen och trädgården därför är ett mycket bra redskap att lära sig av. Man kan inte pressa tid i trädgårdens rum. Växandet tar den tid det tar. Trädgårdsarbetet handlar också om att pröva sig fram. Ingen plats och situation är helt lik en annan. Det nämns som exempel i resultatet med sommarblomsodling. Att en säsong med gråmögel i odlingarna ledde till prövning av nya växter nästa säsong. Molander talar om att förståelsen, att lära sig lära inbegriper, kräver växling och åter växling mellan olika perspektiv, med tid för reflektion emellan. "Passiv" tid är viktigt. Det innebär den tid då man inte aktivt ägnar sig åt handlingen. Kunskapen får tid att mogna fram. Rytmen är rörelsen i arbetet mellan anspänningen och pausen i arbete och innehåller även tankens rörelser. Detta, menar jag, tydliggörs då arbetet i rehabiliteringsträdgården ska innehålla en balans mellan aktivitet och vila. Deltagarna behöver hjälp att ta paus för återhämtning och passiv tid. Det är bra för dem att lära sig att bryta arbetet. Trädgårdsmästaren hjälper deltagarna att skapa en förståelse för att arbetet finns kvar att återuppta när pausen är slut och att deltagarna blir en del av en naturlig rytm. Även trädgårdsmästaren drar nytta av naturens rytm. Under intensiva perioder skjuts uppgifter på framtiden till kommande extensiva perioder.

### **Pedagogen och informatören**

Genom att arbeta i rehabiliteringsträdgården lär sig deltagarna en hel del om trädgård. De lär sig till exempel att namnge olika växter och hur man odlar och sköter en trädgård. Detta kallar Molander förfogandekunskap. Förfogandekunskap skapar objekt som blir gripbara, genom att den klassificerar, namnger och avbildar utsnitt ur verkligheten som därmed ställs till förfogande för subjektet. Denna kunskap anser jag inte är målet med verksamheten i rehabiliteringsträdgården, utan kan snarare ses som en bieffekt och ett redskap. Målet är inte att deltagarna ska bli trädgårdskunniga, utan att de i stället själva som personer ska utvecklas positivt genom trädgårdsarbetet. Det handlar om att få möjlighet att bli fri från sin problematik, eller att lära sig hantera sina svårigheter med hjälp av trädgårdsmästaren och teamet. Jag menar att denna kunskap är det som Molander benämner orienteringskunskap. Den innebär främst bildning och rättfärdigande av mål och vägval. Orientering betyder också överblick. Orienteringskunskap är handlingsledande – den ger riktningar och förståelse av vad som är viktigt. Den är inte objektiverad – orienteringskunskap kan inte läsas i ett påstående, en teori eller en modell. Sådan bildning har en dialogisk struktur där trädgårdsmästaren blir den medvetne pedagogen med förståelse för den levande kunskapen. Jag ser det som att den dialogiska strukturen för deltagaren i rehabiliteringsträdgården innebär en dialog med trädgårdsmästaren, teamet, trädgården och inte minst med deltagaren själv. Även trädgårdsmästaren får egna insikter i arbetet i rehabiliteringsträdgården. Deltagarna lär honom/henne att se saker på ett nytt sätt. Detta tycker jag också är ett tydligt exempel på orienteringskunskap.

Trädgårdens språk är symboliskt. Det kan uttalas eller inte. På det sättet kan deltagarna utvecklas utan att vara medvetna om det eller genom aktivt medvetandegörande genom belysning av teamet. Detta kräver en medveten trädgårdsmästare i rollen som pedagog där det i stort handlar om att medvetandegöra det man gör. Som pedagog är man själv förebild för deltagarna vilket innebär att trädgårdsmästaren måste vara trovärdig i sin yrkesroll och medveten om sin egen person. Som pedagog handlar det om att veta varför man gör saker och var man tar reda på sådant man inte kan. Det ställer krav på att trädgårdsmästaren har en trädgårdsutbildning som grund och erfarenhet eller kunskap i pedagogik. Pedagogens uppgift är också att veta när man ska synliggöra något som händer och när det är bättre att vara tyst. Ett pedagogiskt synsätt innebär dessutom att man ser kunskap som en ständigt pågående process. Detta anser jag tydliggörs när Molander menar att den levande kunskapen inte har någon absolut början och aldrig blir riktigt färdig.

Då rehabilitering i trädgård i Sverige är ett relativt nytt begrepp är verksamheterna, och därmed även trädgårdsmästarna, pionjärer på området. Det har lett till att en av trädgårdsmästarens roller även är den som informatör. Omvärlden vill ha kunskap om rehabiliteringsträdgården och dess verksamhet. Molander menar att fråga - svar är grundläggande för kunskapsbildning. Avsiktligt handlande innebär en speciell form av fråga - svar; att fråga efter skäl och ge skäl. Att tydliggöra orsaken eller vad som ligger till grund för det man gör. Jag menar att omvärldens frågor på verksamheten gör att den belyses utifrån. Detta hjälper trädgårdsmästaren att själv vidga sin kunskap och att därmed ge omvärlden skäl.

# Den närvarande och handlingsinriktade medmänniskan

## Terapeuten och medmänniskan

Trädgårdsmästarens arbete i rehabiliteringsträdgården kan betecknas som terapeutiskt, läkande. Detta sker direkt genom att trädgårdsmästaren arbetar med deltagarna och indirekt genom att trädgårdsmästaren skapar miljöer med möjlighet för utveckling. Trädgårdsmästaren har del i ett rehabiliteringsansvar. Målet med arbetet är att deltagarna ska bli friska från den problematik som tagit dem till rehabiliteringsträdgården och resultera i att de kommer tillbaka till arbete. Trädgårdsmästaren behöver ha kunskap och förståelse för deltagarnas problematik. Molander menar att en praktikers kunskande kan ses som en repertoar av fall där en ny situation ses som ett fall i repertoaren. Jag tycker att ett tydligt exempel på det är att ingen deltagares problematik i rehabiliteringsträdgården är den andres helt lik, men det kan finnas likheter som trädgårdsmästaren kan använda sig av för att hjälpa deltagarens utveckling framåt. Molander anser också att en praktikers förhållningssätt kan ses som problemlösning. Att anpassa arbetet till varje enskild deltagare blir ett problemlösande arbete menar jag. Trädgårdsmästaren blir även en person i teamet möjlig för deltagaren att närma sig, att dela sina problem och utvecklas tillsammans med. I både vad det gäller repertoar av fall och problemlösning handlar det om en kunskap som inte kan ersättas av formulerade regler.



Att se människor växa blir till och med viktigare än att se trädgården växa för trädgårdsmästaren i rehabiliteringsträdgården. För att arbeta med detta krävs ett människointresse och en vana, eller strategier i relation till människor. I arbetet med deltagare bör trädgårdsmästaren förmedla positiva känslor för att de ska kunna hantera sin problematik. Det handlar om att skapa en kontakt med deltagarna, att vara lyhörd, ödmjuk och visa förståelse. Att få dem att känna sig hemmastadda och omhändertagna, något som blev mycket tydligt i fikapauserna under min skuggning i Gröna Rehab. Teamet pysslar om deltagarna och får dem att känna sig uppmärksammade. Molander beskriver att kunskap i handling i hög grad handlar om uppmärksamhet, att vara närvarande i det man gör och använda sina sinnen. Det är därför viktigt för trädgårdsmästaren att själv ha erfarenhet av olika saker och därmed ha haft möjlighet att uppleva världen på många olika sätt. Det ger en bred bild av verkligheten och därmed en större förståelse och möjlighet att hjälpa människor. I den situationen uppstår en förmåga att lära. Det handlar om att uppmärksamma både det kända och det okända. Jag anser att det är orsak till varför trädgårdsmästaren måste vara medveten om sin egen person och därmed göra sin egen person och sätt att handla känt för sig själv, för att med det som grund kunna relatera till andra människor och det okända. Uppmärksamheten, menar Molander, handlar också om betydelsen av spänningsfältet mellan närhet och distans. Att leva sig in i, men att också distansera sig för att få balans. Inlevelsen har jag nämnt tidigare och handlar för trädgårdsmästarens del om att skapa en positiv kontakt i att vara lyhörd, ödmjuk och visa förståelse. Det innebär också att få deltagarna att känna sig hemmastadda och omhändertagna. Men trädgårdsmästaren måste också aktivt skapa en viss distans till deltagarna. Genom att medvetandegöra sin egen person är det också lättare för trädgårdsmästaren att lära känna sina gränser i relation till deltagarna och därmed skapa distans. Teamet och grupphandledningen kan också vara till hjälp för trädgårdsmästaren i arbetet att hitta en lagom balans i detta. Ytterligare ett sätt att nå denna balans i relation till deltagarna är genom att trädgårdsmästaren har möjlighet att utföra eget arbete i rehabiliteringsträdgården. Då får han/hon tid i arbete utan deltagare, vilket kan skapa en motvikt till arbetet med människor. Genom att trädgårdsmästaren sätter upp egna gränser kan deltagarna i sin tur få hjälp med att begränsa sig själva, något som de genom deras problematik tidigare kan ha haft svårt för.

## Sammanfattning

I diskussionen har en komplex bild av trädgårdsmästarens olika roller i en rehabiliteringsträdgård framträtt.

Den första rollen jag tagit upp är den som teamarbetare. Den är i sig tredelad och består i att vara ansvarig, delansvarig och fungera som assistent. Att vara ansvarig innebär för trädgårdsmästarens del att ha ansvar för rehabiliteringsträdgården med odling, skötsel, planering och utformning av den och med utgångspunkt i verksamhetens mål. Detta kräver erfarenhet och kunskap, rutin och övning. Rutinen bör dock vara i balans så att trädgårdsmästaren även kan ta in det oväntade. Teamarbetet kräver också en struktur av rutiner och regler för att underlätta arbetet. Att vara delansvarig handlar för trädgårdsmästaren om att vara en del i en helhet och arbeta med sin del i trädgården och helheten i verksamheten i stort. Att arbeta i team innebär ett givande och tagande i en dialogisk struktur. Att vara assistent till varandra innebär att teamarbetarna tar aktiv del i varandras arbete och därmed lägger grund till ett ömsesidigt lärande. Dessutom skapar detta möjligheter för ett kritiskt förhållningssätt till verksamheten med grund i tilliten till den egna kompetensen och förståelse för verksamheten.

Den andra delen av trädgårdsmästarens yrkesroll i rehabiliteringsträdgården består av flera roller med stark anknytning till varandra. De är aktivitets- projektledare, inspiratör, pedagog och informatör. Anknytningen dem emellan har grund i handling och tillgodogörande av kunskap. Handling handlar om att lära genom att göra. Att anta en uppgift för att sedan fullgöra den och att se och bedöma vad någonting är som en väg till kunskap i handling. Men det innebär också att göra efter, att i detta fall få en kunnig tränare i trädgårdsmästaren som dialogpartner. I en rehabiliteringsträdgård är det viktigt med balans mellan aktivitet och vila. Därför måste trädgårdsmästaren utnyttja trädgårdens naturliga tid och rytm och få deltagarna att förstå behovet av paus. Detta kan sammantaget karakterisera rollen som aktivitets- och projektledare. I rollen som inspiratör ska trädgårdsmästaren stimulera deltagarna till sinnesupplevelser och positiva minnesbilder. Det handlar också om att skapa en positiv kontakt med deltagarna och presentera trädgårdens möjligheter. Rollen som pedagog handlar främst om den medvetna trädgårdsmästaren som förebild med förståelse för orienteringskunskap. Att kunskapen är handlingsledande – den ger riktningar och förståelse av vad som är viktigt. Trädgårdsmästaren i rollen som informatör innebär att ge skäl, att tydliggöra orsaken eller vad som ligger till grund för det man gör i verksamheten. Det blir svar på de frågor omvärlden ställer.

Den tredje delen av trädgårdsmästarens yrkesroll är den som terapeut och medmänniska. Det innebär att bemöta deltagarens problematik med en repertoar av fall och med problemlösning som förhållningssätt. Men det handlar också om uppmärksamhet, att vara närvarande i det man gör och att skapa en balans mellan närhet och distans till deltagarna.

# Avslutning

Utgångspunkten till detta arbete har varit det syfte och de frågeställningar som togs upp i början av uppsatsen. I detta avsnitt behandlas hur dessa har uppfyllts. Slutligen tas uppsatsen upp i ett vidare perspektiv med förslag på vidare undersökning.

## Återanknytning till syfte och frågeställningar

Syftet med uppsatsen var ”att ta reda på hur olika faktorer påverkar trädgårdsmästarens yrkesroll i en rehabiliteringsträdgård”. Frågeställningarna var följande:

- 1, Vilken betydelse har människorna, kollegor och deltagare, som använder trädgården trädgårdsmästarens arbete?
- 2, Vad tillför trädgårdsmästarnas tidigare kompetens arbetet? Kan det vara en tillgång att ha erfarenhet av något speciellt?
- 3, Kan traditionella trädgårdsmästarsysslor få ny mening i rehabiliteringsträdgården? Finns det uppgifter utöver de givna som trädgårdsmästaren får?

Frågeställningarna har behandlats i resultat- och diskussionsdelen och sammanfattas här kort i stora drag.

Kollegor och deltagare påverkar trädgårdsmästarens arbete i mycket hög grad. Teamarbetet är en stor del av trädgårdsmästarens arbete. Kollegorna ger med sina kompetenser och erfarenheter trädgårdsmästaren ett aktivt samarbete, ett utbyte av idéer för gemensamt utvecklingsarbete. I arbetet med deltagarna blir trädgårdsmästaren en person som hjälper dem i handling och tillgodogörande av kunskap med målet att de ska kunna hantera sin problematik. Deltagarna påverkar även trädgårdsmästaren själv genom att de kan ge honom/henne nya insikter i både person och arbete och därmed ge möjligheter till utveckling. Trädgårdsmästarens tidigare kompetens och erfarenheter påverkar arbetet i den rehabiliterande trädgården. Trädgårdsmästaren behöver ha en praktisk och teoretiskt inriktad trädgårdsutbildning, personlig medvetenhet, bred livserfarenhet och kunskap om deltagarna för att på bästa sätt kunna arbeta i rehabiliteringsträdgården. De traditionella trädgårdsmästarsysslorna kan i rehabiliteringsträdgården få ny mening. De ger genom sammanhanget i utformning och de samlade teamkompetensernas inflytande, möjlighet för utveckling för alla trädgårdens människor. Dessutom har de symboliska värden som både får medveten och omedveten verkan. Trädgårdsmästarens huvudansvar är trädgården, men i arbetet med deltagare, kollegor och omvärld tillkommer hela tiden nya uppgifter som inte alltid är givna. Även detta gör arbetet till en ständig utveckling.

Jag tycker att jag genom detta arbete skapat en god bild av trädgårdsmästarens yrkesroll i en rehabiliterings-trädgård. Yrkesrollen består av flera roller och påverkas av en rad olika faktorer. Ett av informanterna benämnt begrepp av trädgårdsmästarens roll i rehabiliteringsträdgården är *”kameleont i blåställ”*. Trädgårdsmästaren växlar mellan rollerna utan att det direkt märks och de bildar tillsammans en enhet i en samlad yrkesroll. Rollerna och faktorerna påverkar varandra sinsemellan och att vara medveten om dem är av stor betydelse. Genom medvetenhet kan trädgårdsmästaren använda sig av dem på bästa sätt. Ytterligare ett tydligt talande informantbegrepp är trädgårdsmästaren som *”en russinmänniska”*. I det rehabiliterande arbetet med trädgård som verktyg handlar det om att utvecklas genom att söka kunskap på olika ställen för att själv sammanställa det till en egen enhet och lära. Båda begreppen är på sätt och vis en del av samma sak och handlar i stort om komplexitet. Jag tänker att detta är en ganska tydlig bild av verksamhetens mål med människors utveckling i fokus. Människan är en sammansatt varelse vilket därför kräver ett komplext arbetssätt. I diskussionen har jag relaterat de olika rollerna till Molanders begrepp. Dessa begrepp handlar mycket om spänningsfältet dem emellan och vikten att sträva efter balans. Balans är ett ord som ofta poängteras av informanterna och som i stora drag kan beskriva förhållningssättet till trädgårdsmästarens yrkesroll och de faktorer som påverkar honom/henne.



## Slutord

Bengt Molander (1993) menar att forskning om yrkeskunnande måste baseras på fallstudier för att få del i den levande kunskapen. Som forskare betyder det att man ska ha en tillit till den kunskap som de utforskade besitter och omvänt. Då blir forskningsprocessen ett ömsesidigt lärande. För mig har denna möjlighet att ta del av två trädgårdsmästares erfarenheter och kunskap om arbetet i rehabiliteringsträdgården varit oerhört lärorikt. Jag har om möjligt blivit mer intresserad än tidigare av att arbeta som trädgårdsmästare i en rehabiliteringsträdgård. Dessutom hoppas jag att detta arbete kan komma de intervjuade trädgårdsmästarna till nytta för reflektion över sin yrkesroll. Jag tror också att arbetet även kan läsas med behållning av de andra yrkeskategorierna i teamet och för andra som arbetar eller vill arbeta i en rehabiliteringsträdgård.

Förslag på vidare studier skulle kunna vara att flera liknande arbeten görs för att ge en bredare, och därmed mer generaliserad, bild. Dessutom skulle det vara spännande att se om det finns ett behov av utbildning för just rehabiliteringsträdgårdsmästare och hur den utbildningen i så fall skulle kunna se ut.



# Källförteckning

## Tryckta källor

Abrahamsson, K. & Tenngart, C. (2003). Grön rehabilitering. Behov, möjligheter och förutsättningar för en grön rehabiliteringsmodell. LRF Sydost, Växjö

Andersson, M. (2006). Beskrivning av trädgårdsmästarens arbete i hälsoträdgård. Examensarbete KY - trädgårdsmästarutbildning Sävbyholms Naturbruksgymnasium.

Antonovsky, A. (1991). Hälsans mysterium. Natur och kultur.

Bengtsson, I-L mfl. (2005). Trädgårdsterapi enligt alnarpsmodellen- ett forskningsprojekt i fullskalemodell. Fakta trädgård-fritid SLU

Csikszentmihályi, M. (1996). Flow : den optimala upplevelsens psykologi. Natur och kultur

Grut, J. (2002). Healing Fields. Frances Lincoln

Hartig, T. (2005). Teorier om restorativa miljöer – förr, nu och i framtiden. M. Johansson & M. Küller (Eds.), Svensk miljöpsykologi. Stockholm

Kielhofner, G. (2007). A model of human occupation: theory and application. Lippincott Wilkins&Wilkins.

Kvale, S. (1997). Den kvalitativa forskningsintervjun. Studentlitteratur

Larsson, E-L. (2007). Gröna rehab för anställda inom Västra Götalandsregionen. Västra Götalandsregionen.

Lewis, C. A. (1996). Green nature, human nature: the meaning of plants in our lives. Univ. Of Illinois press

Molander, B. (1993). Kunskap i handling. Daidalos

Norling, I. (2001) Naturens och trädgårdens betydelse för hälsa och livskvalitet. Göteborgs botaniska trädgård

Ottosson, J. (1998). Naturens betydelse i en livskris. Stad och Land

Schmidtbauer, P. (2005). Tänkvärda trädgårdar. Liber distribution

Searles, H.F. (1960). The Nonhuman Environment in Normal Development and Schizofrenia. International. Universities Press

Stigsdotter, U. & Grahn, P. (2003). Experiencing a Garden: A healing garden for people suffering from burnout diseases. Journal of therapeutic horticulture, vol. 14

Stigsdotter, U. & Grahn, P. (2002). What makes a garden a healing garden? Journal of therapeutic horticulture, vol. 13

Welén Andersson, L. mfl. (2007) Alnarps rehabiliteringsträdgård – trädgårdsterapi enligt Alnarpsmodellen. SLU

## Elektroniska källor

Statens folkhälsoinstitut, <http://www.fhi.se>, 2008-04-04

# Bilagor

## Frågeguide (första versionen)

### Frågeteman

SYFTE: Ta reda på hur olika faktorer påverkar trädgårdsmästarens yrkesroll i en rehabiliterande trädgård. Börja med att relatera till något gemensamt!

### Bakgrund

Vad har du för utbildning? Hur använder du dig av den nu?

Finns det något du saknar utbildning i som skulle vara till användning i dagens arbete?

Har du sedan tidigare erfarenhet av att arbeta med människor? Vilken nytta har du av det?

Finns det någon erfarenhet/händelse/upplevelse i ditt liv som gett dig förståelse du nu har användning av?

Vilka är dina personliga egenskaper som du har användning för i en rehabiliterande trädgård?

Känner du tilltro till det du kan? Vad gör du om du tvivlar på din kompetens?

**utbildning**  
**människor**  
**erfarenhet**  
personliga egenskaper  
tvivel

### Arbetet, generellt

Skulle du kunna berätta om en konkret händelse som kan beskriva ditt arbete?

Vad gör du när du stöter på en ny/ovan situation i ditt arbete?

Finns det specifika regler i en rehabiliteringsträdgård? Hur påverkar de ditt arbete?

Finns det tid för eftertanke i ditt arbete?

Har du ett kritiskt förhållningssätt till ditt arbete? Hur kan det yttra sig?

Arbetar du efter rutiner som är specifika för en rehabiliteringsträdgård? Vad kan det vara?

Finns det sådant som du generellt väljer att arbeta med när deltagarna inte är på plats?

Kan traditionella trädgårdsmästaryrkesroller få ny mening i rehabiliteringsträdgården?

Finns det uppgifter utöver de givna som trädgårdsmästaren får?

Vad säger du när du beskriver ditt arbete?

Vilka är dina arbetsuppgifter? Vad skulle din chef svara på den frågan?

Varför sökte du dig till detta arbete?

Berätta hur en vanlig arbetsdag kan se ut?

**händelse**  
**ny situation**  
**ettertanke**  
**rutiner**  
**regler**  
**ny mening**  
**ej givna**  
uppgifter  
sökta

### Platsen, trädgården

Vad tycker du skiljer en rehabiliterande trädgård från andra trädgårdar du arbetat i?

Har arbetet här fått dig att se annorlunda på trädgård? Har något i trädgårdens utformning blivit mindre eller mer viktigt? Ideal stryka på foten?

Beskriv vad som ingår i en idealisk rehabiliteringsträdgård och hur den upplevs!

Reflekterar du under tiden du gör praktiskt trädgårdsarbete?

Vad gör du om du ställs inför ett problem i trädgårdsarbetet?

Vad ser du som den här trädgårdens fördelar och nackdelar?

**specifikt**  
**ny syn**  
**reflektion**  
**idealisk rehab trdg**  
för-/nackdelar  
problem



## Deltagare

Vad ser du som dina huvuduppgifter i relation till deltagarna?

Vad gör du för att deltagarna ska kunna uppleva trädgården restorativt? Finns det något du aktivt kan göra för att underlätta?

Kan det vara så att du i arbetet med deltagarna ser/hör saker som du sedan delger kollegorna?

Har arbetet i trädgård med människor gett dig nya insikter?

Vad gör du om du ställs inför ett problem i arbetet med deltagare?

**uppgifter**  
**restorativt**  
**delge vidare**  
insikter  
problemhantering

## Team

Har ni i teamet ett ömsesidigt idéutbyte?

(Kan kollegorna komma med tankar kring hur trädgården ska förändras och arbetet skötas? Kan du på samma sätt ge dem tankar om det terapeutiska arbetet?)

Vad gör du om du ställs inför ett problem eller en konflikt uppstår i arbetet med kollegorna som berör ditt ansvar som trädgårdsmästare?

Har ni i teamet grupphandledning? Vad ger det?

Känner du tillit till dina kollegor? Är kritik ett verktyg?

**idéutbyte**  
tillit  
kritik  
**problemhantering**  
**grupphandledning**

## Utveckling

Vad skulle du rekommendera att en oerfaren person skaffar sig kunskap i för arbete i en rehabiliteringsträdgård? Vad har du gjort?

Har du några modeller, förebilder eller mönsterexempel som hjälper dig i ditt arbete?

Känner du att du har behov av att utveckla något speciellt i ditt arbete? Har du någon fort/vidareutbildning?

Följer du upp det du gjort? Vad kan det innebära?

**oerfaren**  
**mönsterexempel**  
**vidareutbildning**  
**uppföljning**

# Frågeguide (Frederik)

## Frågeteman

SYFTE: Ta reda på hur olika faktorer påverkar trädgårdsmästarens yrkesroll i en rehabiliterande trädgård. Börja med att relatera till något gemensamt!

### Arbetet, generellt

Skulle man kunna säga att gårdagen var en ganska typisk dag? Vad?

Kan traditionella trädgårdsmästarsysslor få ny mening i rehabiliteringsträdgården? Är sådd kanske ett exempel på detta?

Finns det specifika regler i en rehabiliteringsträdgård? Hur påverkar de ditt arbete? Dörringång.

Finns det tid för eftertanke i ditt arbete?

Arbetar du efter rutiner som är specifika för en rehabiliteringsträdgård? Vad kan de vara? Koll på avslappningstid.

Finns det uppgifter utöver de givna som trädgårdsmästaren får i en rehabtrdg?

Människorna verkar efter igår vara en stor del av ditt arbete. Vad innebär det för ditt arbete?

Igår pratade vi om att du hade en massa projekt som du leder och driver. Är det en av dina roller i ditt arbete; projektledare?

Vilka är dina arbetsuppgifter? Vad skulle din chef svara på den frågan?

Har du ett kritiskt förhållningssätt till ditt arbete? Hur kan det yttra sig?

Varför sökte du dig till detta arbete?

Vad gör du när du stöter på en ny/ovan situation i ditt arbete?

**gårdagen**  
**ny mening**  
**regler eftertanke**  
**rutiner**  
**ej givna**  
**människorna**  
**ny situation**  
**projektledare**  
**uppgifter**  
sökte  
ovan situation

### Bakgrund

Vad har du för utbildning? Hur använder du dig av den nu?

Finns det något du saknar utbildning i som skulle vara till användning i dagens arbete?

Har du sedan tidigare erfarenhet av att arbeta med människor? Vilken nytta har du av det?

Finns det någon erfarenhet/händelse/upplevelse i ditt liv som gett dig förståelse du nu har användning av?

Vilka är dina personliga egenskaper som du har användning för i en rehabiliterande trädgård?

**utbildning**  
**människor**  
**erfarenhet**  
personliga egenskaper

### Platsen, trädgården

Har arbetet här fått dig att se annorlunda på trädgård? Har något i trädgårdens utformning blivit mindre eller mer viktigt? Ideal stryka på foten?

Vad tycker du skiljer en rehabiliterande trädgård från andra trädgårdar du arbetat i?

Beskriv vad som ingår i en idealisk rehabiliteringsträdgård och hur den upplevs!

**ny syn**  
**specifikt**  
**reflektion**  
**idealisk rehab trdg**

## Deltagare

Igår vid rakubrännningen nära relation. Har du något speciellt sätt du bemöter deltagarna på?

Guldkant på tillvaron – Utveckla?

Vad ser du som dina huvuduppgifter i relation till deltagarna?

Vad innebär det att handleda personer i trädgården? Olika deltagare/andra människor?

Igår sa du att du ligger 3 v. efter. Vad gör du för att hantera stressfyllda situationer?

Vad gör du för att deltagarna ska kunna uppleva trädgården restaurativt? Finns det något du aktivt kan göra för att underlätta?

Kan det vara så att du i arbetet med deltagarna ser/hör saker som du sedan delger kollegorna?

Har arbetet i trädgård med människor gett dig nya insikter?

Vad gör du om du ställs inför ett problem i arbetet med deltagare?

uppgifter  
guldkant  
handleda  
stress  
restorativt  
delge vidare  
insikter  
problemhantering

## Team

Vad karakteriserar ert teamarbete? Konfliktlösningsprat igår.

Har ni i teamet ett ömsesidigt idéutbyte?

(Kan kollegorna komma med tankar kring hur trädgården ska förändras och arbetet skötas? Kan du på samma sätt ge dem tankar om det terapeutiska arbetet?)

Vad gör du om du ställs inför ett problem eller en konflikt uppstår i arbetet med kollegorna som berör ditt ansvar som trädgårdsmästare?

Har ni i teamet grupphandledning? Vad ger det?

Känner du tillit till dina kollegor? Är kritik ett verktyg?

idéutbyte  
problemhantering  
grupphandledning  
tillit  
kritik

## Utveckling

Trädgårdsjobbet såg jag igår som vidareutbildning, SLU. Men kanske inte specifikt för arbete i rehabträdgård?

Känner du att du har behov av att utveckla något speciellt i ditt arbete? Har du någon fort/vidareutbildning?

Vad skulle du rekommendera att en oerfaren person skaffar sig kunskap i för arbete i en rehabiliteringsträdgård? Vad har du gjort?

Igår pratade du om att du kanske kände att du behöver nya utmaningar även resurser och pedagog SLU spelar in. Fler orsaker?

Har du några modeller, förebilder eller mönsterexempel som hjälper dig i ditt arbete?

Följer du upp det du gjort? Vad kan det innebära?

vidareutbildning  
oerfaren  
mönsterexempel  
uppföljning

## Slutfråga

Är det något du inte tycker vi fått med angående din roll i rehabträdgården?

## Frågeguide (Lena)

### Frågeteman

SYFTE: Ta reda på hur olika faktorer påverkar trädgårdsmästarens yrkesroll i en rehabiliterande trädgård. Börja med att relatera till något gemensamt!

### Arbetet, generellt

Igår visade du dina favoritplatser i Botan. Deltagarna pratade en hel del om trädgård. Vad var din tanke? Inspiratör?

Igår var jag bara med på halva dagen. Berätta hur en ganska typisk dag ser ut?

Du visade igår en tuktad rhodedendron och beskrev trädgårdsmästarens arbete. Att ens arbete är bra om det inte syns att man gjort det. Är det samma sak i en rehabiliteringsträdgård?

Kan traditionella trädgårdsmästarsysslor få ny mening i rehabiliteringsträdgården? Är om-  
skolning kanske ett exempel på detta?

Finns det specifika regler i en rehabiliteringsträdgård? Hur påverkar de ditt arbete?

Finns det tid för eftertanke i ditt arbete?

Igår berättade du att ni arbetar efter ett schema. Är rutiner extra viktiga i en rehabiliterings-  
trädgård? Vad gör det med ditt arbete?

Finns det uppgifter utöver de givna som trädgårdsmästaren får i en rehabtrdg?

Vilka är dina arbetsuppgifter? Vad skulle din chef svara på den frågan?

Har du ett kritiskt förhållningssätt till ditt arbete? Hur kan det yttra sig?

Varför sökte du dig till detta arbete?

Vad gör du när du stöter på en ny/ovan situation i ditt arbete?

**gårdagen  
inspiratör  
i det dolda  
ny mening  
regler  
eftertanke  
rutiner  
ej givna  
människorna  
ny situation  
uppgifter  
sökte  
ovan situation**

### Bakgrund

Vad har du för utbildning? Hur använder du dig av den nu?

Finns det något du saknar utbildning i som skulle vara till användning i dagens arbete?

Du berättade igår att du sedan tidigare har erfarenhet av att arbeta med människor. Vilken  
nytta har du av det?

Igår berättade du att du ibland önskar att bara arbeta med växter. Din man påminner dig.  
Medvetandegöra? Arbeta med sig själv?

Finns det någon erfarenhet/händelse/upplevelse i ditt liv som gett dig förståelse du nu har användning av?

Vilka är dina personliga egenskaper som du har användning för i en rehabiliterande trädgård?

**utbildning  
människor  
erfarenhet  
medvetenhet  
personliga egenskaper**

### Platsen, trädgården

Har arbetet här fått dig att se annorlunda på trädgård? Har något i trädgårdens utformning  
blivit mindre eller mer viktigt? Ideal stryka på foten?

Vad tycker du skiljer en rehabiliterande trädgård från andra trädgårdar du arbetat i?

Beskriv vad som ingår i en idealisk rehabiliteringsträdgård och hur den upplevs!

**ny syn  
specifikt  
reflektion  
idealisk rehab trdg**

## Deltagare

Igår skämtade du en hel del med deltagarna, är det en medveten strategi? Även motsatsen?

Du pratade en hel del om trädgård igår. Språket är ganska symboliskt. Är det medvetet?

Igår gjorde du deltagarna uppmärksamma på sin omgivning. Medveten strategi? Positivt seende?

Du pratade om deltagarna när de hörde igår. Fungerar?

Vad ser du som dina huvuduppgifter i relation till deltagarna?

Vad innebär det att handleda personer i trädgården? Olika deltagare/andra människor?

Igår berättade du att du varit utbränd. Använder du dig av det? Vad gör du för att hantera stressfyllda situationer? Gränser?

Du berättade att ni använder utvärdering som ett redskap. Vad ger det?

Igår pratade du om uppgifter tilldelat deltagarna. Är det restorativa lika viktigt hur gör du för att deltagarna ska kunna uppleva trädgården restorativt?

Kan det vara så att du i arbetet med deltagarna ser/hör saker som du sedan delger kollegorna?

Har arbetet i trädgård med människor gett dig nya insikter?

Vad gör du om du ställs inför ett problem i arbetet med deltagare?

**Strategi -humor  
symboliskt språk  
prata om  
uppgifter  
handleda  
stress utbränd  
utvärdering  
restorativt  
delge vidare  
insikter**

## Team

Vi pratade ju med teamet innan. Tycker du att du kan stå bakom hur ert arbete beskrevs?

Har ni i teamet ett ömsesidigt idéutbyte?

(Kan kollegorna komma med tankar kring hur trädgården ska förändras och arbetet skötas?

Kan du på samma sätt ge dem tankar om det terapeutiska arbetet?)

Igår sa du att du såg dig som tonåringen i gruppen. Utveckla!

Vad gör du om du ställs inför ett problem eller en konflikt uppstår i arbetet med kollegorna som berör ditt ansvar som trädgårdsmästare?

Har ni i teamet grupphandledning? Vad ger det?

Känner du tillit till dina kollegor? Är kritik ett verktyg?

**idéutbyte  
problemhantering  
grupphandledning  
tillit  
kritik**

## Utveckling

Vandringen igår såg jag som vidareutbildning, växter, kollegor. Men kanske inte specifikt för arbete i rehabträdgård?

Igår berättade du att du skriver dagbok. Hur hjälper det dig?

Igår sa du till deltagarna: ”Tänk på att ni har betalt för att göra det här. Förresten att VI har betalt för att göra det här.” Personligt välmående?

Känner du att du har behov av att utveckla något speciellt i ditt arbete? Har du någon fort/vidareutbildning?

Vad skulle du rekommendera att en oerfaren person skaffar sig kunskap i för arbete i en rehabiliteringsträdgård? Vad har du gjort?

Har du några modeller, förebilder eller mönsterexempel som hjälper dig i ditt arbete?

**vidareutbildning  
dagbok  
personligt välm.  
oerfaren  
mönsterexempel**

## Slutfråga

Är det något du inte tycker vi fått med angående din roll i rehabträdgården?